

Ewaluacja zewnętrzna

realizacji

Lokalnej Strategii Rozwoju

Stowarzyszenia N.A.R.E.W. -

Narwiańska Akcja Rozwoju Ekonomicznego Wsi

2014-2020

Realizacja:

OMIKRON Mariusz Wachowicz

Unia Europejska

Podlaskie

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Raport opracowany przez Stowarzyszenie N.A.R.E.W. – Narwiańska Akcja Rozwoju Ekonomicznego Wsi, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

1. Wstęp

Ewaluacja i zasady jej prowadzenia w LGD wynikają z wytycznych nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Planowane cele, metody i narzędzia ewaluacyjne mieszczą się z w zakresie wytyczonym przez Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju z marca 2017 roku. Niemniej potrzeba ewaluacji wynika również z samego procesu realizacji Strategii oraz konieczności ciągłej dbałości o utrzymanie wysokiej jakości podejmowanych interwencji.

Zmiany społeczne i gospodarcze sprawiają, że konieczna jest analiza Strategii pod kątem jej aktualności, ale także sprawności i efektywności jej dotychczasowej realizacji oraz użyteczności podejmowanych działań i przyjmowanych rozwiązań. Rzetelne ocenienie Strategii na tym etapie wdrażania wymaga nie tylko przyjrzenia się uzyskanym efektom, ale także samemu procesowi, aby można było zidentyfikować elementy wymagające poprawy. Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w procesie aktualizacji Strategii oraz innych dokumentów Stowarzyszenia, ale również uwzględnione przez LGD w kolejnym okresie programowania 2021-2027.

Niniejszy raport jest zwięźczeniem ewaluacji prowadzonej w LGD pomiędzy czerwcem a październikiem 2022 roku. Jednak dane wykorzystane w raporcie pochodzą z różnych okresów od rozpoczęcia realizacji strategii w 2016 roku do 31 grudnia 2021. Oprócz danych z monitoringu prowadzonego systematycznie przez organy LGD, w planach komunikacji określone są konkretne działania mające na celu pozyskiwanie informacji oraz dzielenie się nimi z interesariuszami i ze społecznością. Działania te, szczególnie polegające na ankietowaniu odpowiednich grup respondentów, prowadzone były przez LGD systematycznie, według harmonogramu zapisanego w planie komunikacji.

Większość procesu zbierania danych potrzebnych do ewaluacji spoczywa na pracownikach Lokalnej Grupy Działania. Bez nich, ich systematycznej pracy i zaangażowania nie udało by się zgromadzić materiału do napisania niniejszego dokumentu. Podziękowania należą się nie tylko Panu Prezesowi, pracownikom, i członkom Zarządu ale także zaangażowanym w wywiady członkom Rady, uczestnikom spotkań grupowych, wnioskodawcom i beneficjentom. Nie można zapomnieć również o szeregowych członkach Stowarzyszenia, sympatykach oraz wszystkich respondentach, którzy rzetelnie wypełniali ankietę.

2. Streszczenie najważniejszych wyników badania

Na obszarze LSR ubywa mieszkańców. Proces ten jest zbieżny z ogólnowojevodzkimi trendami. Występują natomiast różnice pomiędzy gminami. Znacząco wzrosła liczba mieszkańców w gminach Choroszcz i Turośń Kościelna, a zmalała w gminie Łapy.

Systematycznie spada udział ludności w wieku produkcyjnym w stosunku do całkowitej liczby mieszkańców. Należy jednak podkreślić, że spadek ten nie jest aż tak dynamiczny jak średnia dla całego województwa.

Spółeczeństwo na obszarze LGD się starzeje. Z roku na rok coraz więcej jest osób w wieku powyżej 65 roku życia. Stosunkowo najwięcej seniorów jest w gminach Wyszki i Łapy, a najmniej w gminie Turośń Kościelna. Wskaźnik obciążenia demograficznego jest na obszarze LGD nieznacznie mniejszy niż wynosi średnia dla województwa podlaskiego.

Wyraźnie spadła liczba zarejestrowanych bezrobotnych. Dla wszystkich gmin obszaru jest to spadek o 35% względem roku 2015. Najwięcej bezrobotnych zarejestrowano w gminie Łapy, a najmniej Kobylin-Borzymy. Najbardziej dynamiczny spadek liczby bezrobotnych zanotowano w gminie Wyszki (o 50%) oraz Krypno (o 46%).

Spadek liczby bezrobotnych odzwierciedlony jest w statystykach osób pracujących w gminach oraz we wzroście liczby przedsiębiorców. Liczba przedsiębiorstw wzrosła we wszystkich gminach obszaru LSR, a stosunkowo najwięcej w gminach Choroszcz i Turośń Kościelna.

Powstaje coraz więcej nowych podmiotów gospodarczych, a znaczący w tym udział mają działania Stowarzyszenia N.A.R.E.W. W ostatnich latach (pandemicznych) dynamika powstawania nowych przedsiębiorstw spadła, ale wydaje się, że zostanie utrzymany pozytywny trend.

Znacznie mniej gospodarstw domowych korzystało z pomocy społecznej. Dla całego obszaru objętego LSR spadek ten wyniósł 33% (dla całego województwa 31%). Najmniejszą zmianę zarejestrowano w gminie Krypno, największą w gminach Choroszcz.

Wzrósł wskaźnik liczby organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców. Widać jednak duże różnice pomiędzy gminami. Znaczący progres odnotowano w takich gminach jak Poświętne, Sokoły, Choroszcz i Turośń Kościelna. Zmniejszyła się liczba organizacji w gminie Kobylin-Borzymy.

Większość mieszkańców jest zadowolona z miejsca, w którym żyje. W ankietach wyrażono również wyraźną poprawę warunków życia w poszczególnych gminach. Najbardziej widoczne zmiany dotyczyły infrastruktury drogowej, kulturalnej oraz sportowej i rekreacyjnej. Zauważono również poprawę poczucia tożsamości mieszkańców z regionem. Niestety nie przełożyło się to na wzrost zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie problemów lokalnych.

Mimo dobrej oceny infrastruktury drogowej, większość mieszkańców dalej oczekuje inwestycji w tym wymiarze. Na szczycie listy znalazła się również infrastruktura i oferta kulturalna ale wyraźnie zaznaczono również potrzebę promocji obszaru w zakresie dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki oraz pobudzania aktywności społecznej.

Mieszkańcy, którzy wypełnili ankietę zauważają powstawanie nowych obiektów dofinansowanych z funduszy europejskich. Zdaniem ankietowanych cieszą się one zainteresowaniem mieszkańców poszczególnych gmin. Trochę mniej respondentów wskazywało na działania miękkie, takie jak szkolenia, spotkania, festyny.

Ocena pracy biura LGD jest niemal wyłącznie pozytywna. Dotyczy to zarówno kwestii wiedzy i kwalifikacji profesjonalnych jak i podejścia i kultury osobistej pracowników. Dobrze oceniono również organizację pracy biura LGD, a co bardzo istotne w sprawie doradztwa występowały prawie wyłącznie opinie dobre i bardzo dobre.

Ocena wpływu działań Partnerstwa na rozwiązywanie problemów społecznych obszaru również odnotowano przewagę opinii pozytywnych. Najbardziej widoczny wpływ dotyczył podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej oraz rewitalizacji. Najmniejszy wpływ (ale i tak pozytywny) zauważono w kwestii rozwijania aktywności społecznej mieszkańców.

Mimo bardzo rozbudowanego katalogu przedsięwzięć i wskaźników LGD nie napotkało poważniejszych problemów z realizacją rzeczową i finansową Strategii. Trudno jednak ostatecznie ocenić poziom osiągnięcia wskaźników ponieważ część przedsięwzięć (szczególnie w ramach PROW) jest jeszcze w trakcie realizacji.

1.	Wstęp	2
2.	Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	3
3.	Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	6
3.1.	Cel główny i cele szczegółowe badania.....	6
3.2.	Zakres przedmiotowy badania	6
3.3.	Kryteria ewaluacyjne	7
3.4.	Pytania badawcze.....	7
4.	Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.....	10
5.	Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	15
5.1.	Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju	15
5.2.	Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju	24
5.3.	Funkcjonowanie LGD.....	31
5.4.	Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju	40
6.	Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	48
7.	Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	55
8.	Spis tabel i wykresów	57
9.	Aneksy tworzone w toku realizacji badania	60
9.1.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:.....	60
9.2.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:	60
9.3.	Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD.....	61
9.4.	Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD.....	68
9.5.	Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego	77

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania jest przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Celem badania jest identyfikacja i ocena efektów realizacji LSR. Osiągnięcie tego celu wymaga:

- 1) odniesienia się do danych monitoringowych pokazujących stopień osiągnięcia celów LSR i wyjaśnienia ewentualnych odchyłeń od wartości zakładanych, a także oceny, na ile obserwowane wyniki można uznać za satysfakcjonujące;
- 2) zweryfikowania, w jakim stopniu cele LSR odpowiadały na lokalne potrzeby i w jakim stopniu potrzeby te zostały zaspokojone;
- 3) oszacowania wpływu realizacji LSR na rozwój lokalny i wyjaśnienia mechanizmów tego wpływu.

Cele szczegółowe:

- Wypełnienie obowiązku przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej (zgodnie z Wytycznymi 5/3/2017 i 10/1/2022 MRiRW).
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Opracowanie rekomendacji oraz planu ich wdrożenia.
- Wykorzystanie wyników badań społecznych we wstępnej konceptualizacji kolejnej LSR

3.2. Zakres przedmiotowy badania

Zakres czasowy - lata realizacji LSR 2014-2021.

Zakres przestrzenny – Gminy objęte LSR w ramach poszczególnych LGD.

Zakres przedmiotowy - cały zakres wsparcia LSR.

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji, operacji i procedur.

Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Funkcjonowanie partnerstwa: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji.

3.3. Kryteria ewaluacyjne

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniach to: **skuteczności** bezpośrednio pozwalająca ocenić, na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**. Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.4. Pytania badawcze

Zgodnie z wytycznymi nr 5/3/2017 i 10/1/2022 opracowane zostaną odpowiedzi na poniższe pytania badawcze zgrupowane w kategorii analityczne:

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Dodatkowe pytania badawcze:

- Jak układała się współpraca z Samorządem Województwa?
- Jaki jest wpływ systemu zbierania i przekazywania informacji o wdrażaniu i monitoringu Urzędu Marszałkowskiego na sprawność funkcjonowania LGD?
- Jak LGD funkcjonowała w warunkach niepewności legislacyjnej?
- Czy długość procesu weryfikacji wniosków wpłynęła na planowe osiągnięcie wskaźników oraz na wizerunek LGD?
- Czy zasady realizacji projektów grantowych PROW spełniały kryteria prostoty i przyjazności finansowej dla LGD i realizatorów zadań?
- Czy brak standaryzacji procedur na poziomie województwa wpłynął na szybkość i jakość weryfikowania wniosków?
- Jaka jest jakość i znaczenie funkcjonowania wojewódzkiej sieci LGD?

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące ze wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.

Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działania LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (desk research)

To metoda zbierania, analizy i interpretacji danych wytworzonych niezależnie od działań badawczych prowadzonych w czasie ewaluacji. Często nazywa się ją analizą danych wtórnych. Dane te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze z nich znaleźć można w dokumentacji własnej instytucji. Nie zawsze odpowiadają bezpośrednio na pytania badawcze ale w znaczącym zakresie pozwalają na poznanie kontekstu funkcjonowania LGD.

Z kolei dane zewnętrzne, dane wtórne to efekty działalności innych instytucji w dziedzinie pozyskiwania informacji. Dzięki rozwojowi Internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji. **Bank Danych Lokalnych**, który jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne, zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD

- dane statystyczne
- dane urzędowe
- dane gromadzone na portalach społecznościowych
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia
- dane realizacji planu komunikacji
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD

Ankiety metodą CAWI

Najpopularniejszą metodą pozyskiwania danych pierwotnych są badania kwestionariuszowe. Polegają one na zadawaniu pytań pojedynczym osobom, ale w perspektywie zainteresowań znajdują się zagregowane dane ogólne dla wszystkich badanych. Pierwszym etapem tego typu badań jest sformułowanie pytań. Proces ten polega na postawieniu pytań ogólnych, zazwyczaj na etapie konceptualizacji badań. Z nich z kolei wyprowadzamy pytania szczegółowe. Odbywa się to poprzez identyfikację wskaźników, które będą nas informować o występowaniu i nasileniu zjawiska. W przypadku ewaluacji zewnętrznej prowadzonej zgodnie z Wytycznymi 5/3/2017 i 10/1/2022 MRiRW zakres pytań został wstępnie określony w załącznikach do podręcznika ewaluacji. Niemniej z uwagi na pewne niedociągnięcia dokumentu część pytań została poprawiona i zmodyfikowana. Ponadto jak wskazano we wstępie Podręcznika ma on charakter pomocniczy nie obowiązkowy w stosunku do Wytycznych MRiRW.

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w Internecie. Opracowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo

tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankiety można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad doborem próby, który jest faktycznie doborem przypadkowym, dodatkowo obciążonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu.

W badaniach ewaluacyjnych zastosowano obydwie techniki w zależności od badanych grup.

- Grupa nr 1: wnioskodawcy i beneficjenci.

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji.

łącznie przebadano 67 osób.

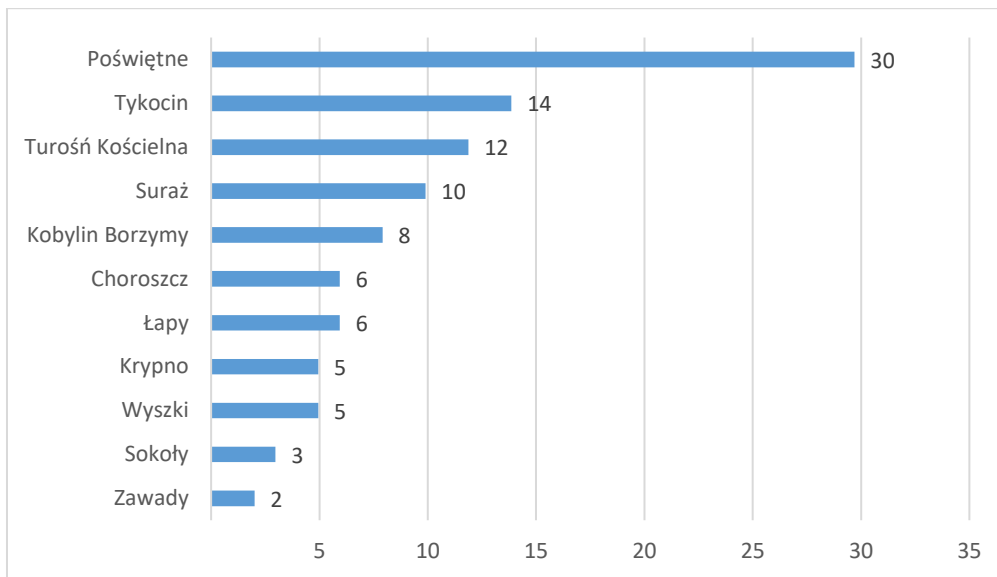
- Grupa nr 2: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozyskanie opinii reprezentatywnej grupy mieszkańców nie jest możliwe w ramach zasobów, którymi dysponuje Zleceniodawca, dlatego opracowano procedurę zbliżoną do takiej, która pozwoli na identyfikację podglądów i opinii mieszkańców poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa.

Linki do ankiet zostały rozesłane (przy wsparciu pracowników Biura LGD) do gmin partnerskich z prośbą o wstawienie linku na stronę internetową gminy. Dzięki temu zabiegowi pozyskane zostały dane z poszczególnych gmin odpowiadających obszarowi LSR.

łącznie przeprowadzono 273 ankiety. Z uwagi na charakter badań CAWI dokonano weryfikacji braków danych i do dalszej analizy przeznaczono 141 ankiet. To, z której gminy pochodziło najwięcej ankiet prezentuje poniższy wykres.

Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin

Źródło: badania własne

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motywy zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się gdy zachodzi potrzeba eksploracji pola zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony) przede wszystkim ze względu na oczekiwania respondentów oraz krótki czas na realizację tego zadania.

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane
- Wywiad z Dyrektorem Biura
- Wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy)

Zogniskowane Wywiady Grupowe (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękomię udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe, z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwia późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustra umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W miejscowościach, gdzie nie ma fokusowni stosuje się technikę wywiadów naturalnych i właśnie taką procedurę zastosowano w LGD N.A.R.E.W. Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) prowadzony w ramach ewaluacji pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmocniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych.

Przeprowadzono 2 zogniskowane wywiady grupowe (FGI). Pierwszy odbył się w czerwcu 2022 roku i prowadzony był w grupie mieszkańców, wnioskodawców i beneficjentów.. Oprócz uproszczonej analizy SWOT, tematem spotkania było omówienie wspierania przez LGD procesu budowania kapitału społecznego oraz kwestie turystyki. Drugi wywiad przeprowadzono we wrześniu 2022 roku i obejmował spotkanie ekspertów: pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady oraz członków Partnerstwa. Pytania badawcze koncentrowały się na podsumowaniu danych zgromadzonych w trakcie ewaluacji oraz na identyfikacji możliwych do realizacji kierunków dalszej działalności.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

Łączna liczba ludności LGD Stowarzyszenia N.A.R.E.W. wynosiła w 2021 roku 74 866 i była o 1% niższa (581 osób) niż w roku 2015. W całym województwie podlaskim obserwujemy zbliżony spadek liczby mieszkańców. Najwięcej mieszkańców przybyło w gminie Choroszcz (+1441) i Turośl Kościelna (+558). Największy spadek odnotowano w gminie Łapy (-779), Poświętne (400), Wyszki (-319) i Tykocin (-277).

Tabela 1. Liczba ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	106454	105808	105808	105687	105662	105363	105053
Choroszcz	14713	14823	14967	15164	15528	15781	16154
Łapy	22243	22160	22072	21965	21848	21653	21464
Poświętne	3548	3488	3459	3419	3364	3211	3148
Suraż	2010	1986	1984	1955	1967	1937	1919
Turośl Kościelna	6043	6134	6196	6259	6411	6524	6601
Tykocin	6371	6306	6271	6242	6194	6167	6094
Zawady	2822	2807	2764	2727	2717	2686	2655
Wyszki	4542	4503	4434	4412	4347	4302	4223
Kobylin-Borzymy	3304	3314	3271	3252	3197	3148	3101
Sokoły	5804	5790	5761	5761	5743	5679	5581
Krypno	4047	4061	4043	4023	3973	3960	3926
Suma	75447	75372	75222	75179	75289	75048	74866

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W poniższej tabeli przedstawiona została relacja między liczbą ludności w wieku produkcyjnym a łączną liczbą ludności. Średni udział ludności w wieku produkcyjnym do wszystkich mieszkańców obszaru LGD jest nieco wyższy niż średnia województwa podlaskiego (61,06% w porównaniu z 60,6%). Na uwagę zasługuje tendencja spadkowa na terenie LGD, jednak jest ona wolniejsza niż tendencja spadkowa całego województwa. Od roku 2015 do roku 2021 udział ludności w wieku produkcyjnym na obszarze LGD zmniejszył się o niecały procent (0,79%), natomiast w województwie podlaskim o 2,9%. Największy spadek zanotowano w gminie Łapy (-3,6%). W kilku gminach obserwujemy trend wzrostowy (największy w gminie Krypno (+1,4%).

Tabela 2. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	63,1	62,7	62,2	61,7	61	60,6	60,2
Choroszcz	64,1	63,9	63,4	63,1	62,4	62,2	62
Łapy	63,6	63,2	62,2	61,7	60,7	60	59,3
Poświętne	60,8	61	61,2	61	60,9	58,9	59
Suraż	60,3	59,7	60,1	60,3	60,3	60,5	60,9
Turość Kościelna	63	62,9	63	62,8	62,4	62,2	62
Tykocin	62,5	62,1	62	61,6	61	60,8	61
Zawady	64,5	64,5	64,4	64,8	64,9	64,9	64,8
Wyszki	57,2	57,3	57,1	57,5	57,6	57,9	58
Kobylin-Borzymy	59,8	60,3	60,6	60,8	60,8	61	61,1
Sokoły	62	62	61,7	61	60,1	59,7	59,2
Krypno	62,6	63,2	63,1	63,8	64	64	64,4
Średnia dla gmin LGD	61,85	61,83	61,71	61,67	61,37	61,10	61,06

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na obszarze działania Stowarzyszenia N.A.R.E.W. rzadziej niż co piąty mieszkaniec (18,6%) ma powyżej 65 lat. To niższy wskaźnik w porównaniu z całym województwem podlaskim, gdzie osoby w wieku senioralnym stanowią 18,6% wszystkich mieszkańców. Największy odsetek seniorów żyje w gminach Wyszki (22,5%) Łapy (20,6%), najmniej w gminie Turość Kościelna (15,5%). Starzenie się społeczeństwa na terenie LGD przebiega wolniej niż w całym województwie – w latach 2015 – 2021 w gminach będących obszarem działania Stowarzyszenia N.A.R.E.W. wzrosło o 1%, natomiast w Podlaskiem o 2,5%.

Tabela 3. Wskaźnik obciążenia demograficznego (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	16,1	16,5	16,9	17,3	17,8	18,2	18,6
Choroszcz	13,8	14,2	14,7	15,1	15,5	15,7	15,7
Łapy	16,7	17,2	17,8	18,4	19,2	20	20,6
Poświętne	18,9	19	18,7	18,7	19,4	20,2	20,3
Suraż	19,1	19,7	19,2	19,2	18,9	18,9	18,9
Turość Kościelna	14,3	14,6	14,5	14,9	15,2	15,3	15,5
Tykocin	17,5	17,8	17,8	18,1	18,4	18,5	18,4
Zawady	17,3	17,4	18	17,8	18,5	18,5	18
Wyszki	22,8	23	22,8	22,7	22,5	22,7	22,5
Kobylin-Borzymy	20	19,9	20	20,1	20,1	20,4	20,2
Sokoły	16,7	17,3	17,3	17,7	18	18,2	18,6
Krypno	16,2	16,2	16,6	16,6	16,8	17	16,3

Średnia dla gmin LGD	17,6	17,8	17,9	18,1	18,4	18,7	18,6
-----------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na terenie LGD w ciągu ostatnich kilku lat można zaobserwować spadek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych, co pokrywa się z tendencją w całym kraju. W roku 2021 liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 2177 osób, co stanowi spadek liczby osób pozostających bez pracy o 35%. W całym województwie podlaskim liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszyła się o 39%. Chwilowe odwrócenie trendu można było zaobserwować wraz z rozwojem pandemii, jednak w roku 2021 ponownie odnotowuje się spadek liczby bezrobotnych. Najwięcej osób bezrobotnych mieszka w gminie Łapy, najmniej w gminie Kobylin – Borzomy.

Tabela 4. Bezrobotni zarejestrowani ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	55019	48361	39997	36786	33277	37830	33374
Choroszcz	565	452	358	316	273	401	385
Łapy	1475	1340	1177	1040	930	1011	879
Poświętne	160	144	137	114	121	122	121
Suraż	74	89	63	63	65	71	63
Turośl Kościelna	234	241	191	187	190	217	201
Tykocin	193	162	150	122	119	151	126
Zawady	66	61	47	55	37	47	54
Wyszki	130	109	99	83	81	89	65
Kobylin-Borzomy	74	57	32	37	50	58	48
Sokoły	200	209	175	172	169	154	138
Krypno	178	137	101	127	100	118	97
Suma	3349	3001	2530	2316	2135	2439	2177

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W ciągu ostatnich kilku lat o 20% wzrosła liczba osób pracujących na obszarze działalności LGD. Jest to skok większy niż w całym województwie podlaskim, gdzie notuje się 5% wzrost liczby zatrudnionych. Zdecydowanie najwięcej osób zatrudnionych jest na terenie gminy Choroszcz, najmniej zaś na terenie gminy Poświętne.

Tabela 5. Pracujący w gminach ogółem

--

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	214690	220742	227422	232748	236952	234749	-
Choroszcz	2904	4001	4147	4240	4679	4389	-
Łapy	2499	2557	2558	2563	2646	2809	-
Poświętne	121	112	101	89	97	107	-
Suraż	109	99	116	123	132	129	-
Turośń Kościelna	358	307	359	414	439	441	-
Tykocin	519	446	470	448	470	477	-
Zawady	116	135	107	101	130	109	-
Wyszki	294	281	303	295	307	353	-
Kobylin-Borzymy	160	172	145	189	176	161	-
Sokoły	455	437	452	449	445	460	-
Krypno	166	158	137	148	171	147	-
Suma	7701	8705	8895	9059	9692	9582	-

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W ciągu ostatnich kilku lat na terenie LGD N.A.R.E.W. wzrosła liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych - jest to stała dynamika. W roku 2021 odnotowano o 20% więcej podmiotów gospodarczych niż w roku 2015. Jest to przyrost wyższy niż w województwie podlaskim, gdzie w ubiegłym roku odnotowano o 12% więcej działalności gospodarczych niż w roku 2015. Najlepiej pod względem rozwoju przedsiębiorczości przedstawia się sytuacja w gminie Choroszcz. Najmniej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych jest w gminie Zawady.

Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	99309	99956	101202	103040	105578	109492	113236
Choroszcz	1299	1348	1400	1490	1581	1705	1840
Łapy	1690	1676	1702	1775	1844	1926	2002
Poświętne	175	171	166	171	190	197	198
Suraż	150	144	150	153	150	158	162
Turośń Kościelna	551	564	587	609	644	691	735
Tykocin	308	323	321	331	361	385	387
Zawady	120	122	125	123	121	116	120
Wyszki	186	184	184	188	191	190	201
Kobylin-Borzymy	126	128	122	123	131	130	132
Sokoły	315	309	310	318	320	331	349
Krypno	231	226	237	244	263	279	275
Suma	5151	5195	5304	5525	5796	6108	6401

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na terenie LGD, podobnie jak na terenie kraju, zmalała liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Łącznie dla całego obszaru, w 2020 roku o 33% mniej gospodarstw korzystało z pomocy społecznej w porównaniu z rokiem 2015. Relatywnie największy spadek liczby gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej można zaobserwować w gminie Choroszcz (o 46% względem roku 2015, co jest wyższym wskaźnikiem niż ten, który obserwujemy w całym województwie podlaskim – 31%). Jedna trzecia gmin charakteryzuje się wolniejszą tendencją spadkową.

Tabela 7. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	40995	38868	35944	33237	30827	28323	-
Choroszcz	356	364	290	250	237	190	-
Łapy	1318	1297	1212	1073	985	916	-
Poświętne	200	197	188	173	161	147	-
Suraż	94	91	79	74	71	69	-
Turośl Kościelna	240	237	217	198	157	155	-
Tykocin	246	228	206	196	173	160	-
Zawady	95	104	103	93	76	66	-
Wyszki	239	214	207	192	171	149	-
Kobylin-Borzymy	63	63	52	56	45	38	-
Sokoły	88	83	74	68	61	59	-
Krypno	87	97	98	90	87	85	-
Suma końcowa	3026	2975	2726	2463	2224	2034	-

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Spadek liczby gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej oznacza również mniejszy zasięg korzystania z niej. W 2020 roku z tego rodzaju wsparcia korzystało średnio 7,1% osób (dla porównania w roku 2015 było to 11,5%). Najmniejszy odsetek mieszkańców korzystających jest w gminie Choroszcz, najwięcej w gminie Poświętne. Na terenie całego województwa podlaskiego z tego rodzaju pomocy korzysta 5,5% mieszkańców.

Tabela 8. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej (w procentach)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	9	8,2	7,3	6,7	6,1	5,5	-
Choroszcz	6,4	6,8	4,6	3,8	3,3	2,2	-
Łapy	12,8	12,9	12,3	11,1	10,4	9,2	-
Poświętne	19,1	18,6	18,4	16,4	15,8	13,7	-
Suraż	14,7	13,3	12,3	11,4	10,7	9,9	-
Turośl Kościelna	11,8	11,4	10,1	8,9	6,7	6,5	-

Tykocin	11,9	10,9	9,2	8,3	7,6	7	-
Zawady	12	12,4	12,1	10,1	8,1	7	-
Wyszki	17,7	15,4	14,1	13,1	12,2	10,5	-
Kobylin-Borzymy	7,4	6,5	5,2	5,7	4,1	2,9	-
Sokoły	5,1	4,8	4,1	3,3	2,8	2,7	-
Krypno	8	8,1	8,3	7,2	6,7	6,6	-
Średnia dla gmin LGD	11,5	11,0	10,1	9,0	8,0	7,1	-

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na obszarze LGD w roku 2021 działalność gospodarczą zarejestrowało o 19% więcej osób w wieku produkcyjnym niż w roku 2015. Na tle całego województwa podlaskiego jest to wyższy wskaźnik wzrostu – w województwie wynosi on 9%. Spadek nowo zarejestrowanych w 2021 roku działalności odnotowuje się w gminach Suraż, Turośń Kościelna, Tykocin, Sokoły i Krypno. Najwięcej podmiotów gospodarczych w ostatnim roku przybyło w gminie Choroszcz.

Tabela 9. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	113	109	116	135	136	119	126
Choroszcz	112	146	121	159	157	157	178
Łapy	102	94	115	129	134	117	119
Poświętne	37	52	94	110	142	74	75
Suraż	99	67	126	161	84	128	120
Turośń Kościelna	134	101	113	165	153	158	132
Tykocin	78	105	75	101	122	112	73
Zawady	66	39	62	68	45	34	58
Wyszki	35	39	51	63	72	88	110
Kobylin-Borzymy	41	35	30	66	87	31	58
Sokoły	78	81	76	105	81	109	97
Krypno	83	58	94	94	142	87	51
Średnia dla gmin LGD	78,6	74,3	87,0	111,0	110,8	99,5	97,4

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Aktywność społeczna mieszkańców regionu, wyrażona jako wskaźnik działających na terenie obszaru LGD N.A.R.E.W. organizacji społecznych utrzymuje się na zbliżonym poziomie w perspektywie ostatnich kilku lat. W odniesieniu do całego województwa podlaskiego wartość ta jest nieco niższa. Najwięcej stowarzyszeń i organizacji społecznych ostatnim roku powstało w gminie Turośń Kościelna.

Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	33	34	36	34	36	37	37
Choroszcz	27	30	31	30	30	31	34
Łapy	24	25	25	25	26	26	27
Poświętne	14	14	17	20	21	25	25
Suraż	70	65	71	61	61	62	63
Turośl Kościelna	35	37	37	40	39	40	44
Tykocin	31	32	32	32	32	34	34
Zawady	25	25	25	22	22	22	23
Wyszki	35	38	38	39	39	42	45
Kobylin-Borzymy	33	33	34	6	6	6	10
Sokoły	19	19	21	21	23	23	25
Krypno	27	25	22	22	23	23	23
Średnia dla gmin LGD	30,9	31,2	32,1	28,9	29,3	30,4	32,1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Obszar działania LGD N.A.R.E.W obejmuje tereny chronione w ramach sieci Natura 2000. Są to:

- Narwiański Park Narodowy
- Bagienna Dolina Narwi
- Bagno Wizna
- Ostoja Knyszyńska
- Ostoja w Dolinie Górnej
- Ostoja Narwiańska
- Dolina Biebrzy
- Ostoja Biebrzańska
- Dolina Górnej Narwi

Łączny areal (w hektarach) obszarów prawnie chronionych w LGD N.A.R.E.W. to 1881,8 ha. Warto zauważyć, że w zasobach GUS brak jest danych dotyczących tego aspektu w gminach Poświętne i Zawady

Tabela 11. Obszary prawnie chronione (w hektarach)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	642313,97	638841,5	638840,76	638899,11	638701,95	638380,03	638379,42
Choroszcz	3429	3429	3429	3429	3429	3429	3429
Łapy	2451	2451	2451	2451	2451	2451	2451
Poświętne	0	0	0	0	0	0	0
Suraż	3009	3009	3009	3009	3009	3009	3009

Turość Kościelna	1580	1580	1580	1580	1580	1580	1580
Tykocin	7829,24	7829,24	7829,24	7829,24	7829,24	7829,24	7829,24
Zawady	0	0	0	0	0	0	0
Wyszki	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050
Kobylin-Borzymy	322	322	322	322	322	322	322
Sokoły	730	730	730	730	730	730	730
Krypno	300	300	300	300	300	300	300
Suma końcowa	1881,8	1881,8	1881,8	1881,8	1881,8	1881,8	1881,8

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Najwięcej pomników przyrody spotkać można w gminie Kobylin – Borzymy i Zawady. Łącznie we wszystkich gminach należących do obszaru aktywności LGD znajduje się 68 pomników przyrody.

Tabela 12. Pomniki przyrody

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	1993	1998	1977	1964	1968	1989	1988
Choroszcz	8	8	8	8	8	8	14
Łapy	2	2	1	1	1	1	1
Poświętne	7	7	7	7	7	8	7
Suraż	0	0	0	0	0	0	0
Turość Kościelna	2	2	2	2	2	2	2
Tykocin	7	7	4	4	5	5	5
Zawady	14	14	14	14	14	14	14
Wyszki	3	3	3	3	3	3	3
Kobylin-Borzymy	21	21	20	20	20	19	19
Sokoły	1	1	1	1	1	1	1
Krypno	2	2	2	2	2	2	2
Suma końcowa	67	67	62	62	63	63	68

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W ciągu kilku ostatnich lat o 9% zmniejszyła się liczna szkół podstawowych działających na terenie LGD. Gminy, w których działa mniej szkół podstawowych niż w roku 2015 to Choroszcz i Łapy.

Tabela 13. Szkoły podstawowe

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	416	408	437	435	430	424	-
Choroszcz	4	3	3	3	3	2	-
Łapy	8	7	7	7	7	7	-
Poświętne	1	1	1	1	1	1	-

Suraż	1	1	1	1	1	1	-
Turość Kościelna	4	4	4	4	4	4	-
Tykocin	2	2	2	2	2	2	-
Zawady	2	2	2	2	2	2	-
Wyszki	3	3	3	3	3	3	-
Kobylin-Borzymy	3	3	3	3	3	3	-
Sokoły	3	3	3	3	3	3	-
Krypno	2	2	2	2	2	2	-
Suma końcowa	33	31	31	31	31	30	-

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Zmniejszenie liczby szkół podstawowych w gminach pozostających na obszarze LGD N.A.R.E.W. idzie w parze ze wzrostem liczby uczniów. W roku 2020 odnotowano 16 procentowe zwiększenie liczby uczniów w porównaniu z rokiem 2015, co niemal pokrywa się z trendem obserwowanym w województwie (zwiększenie liczby uczniów o 18%).

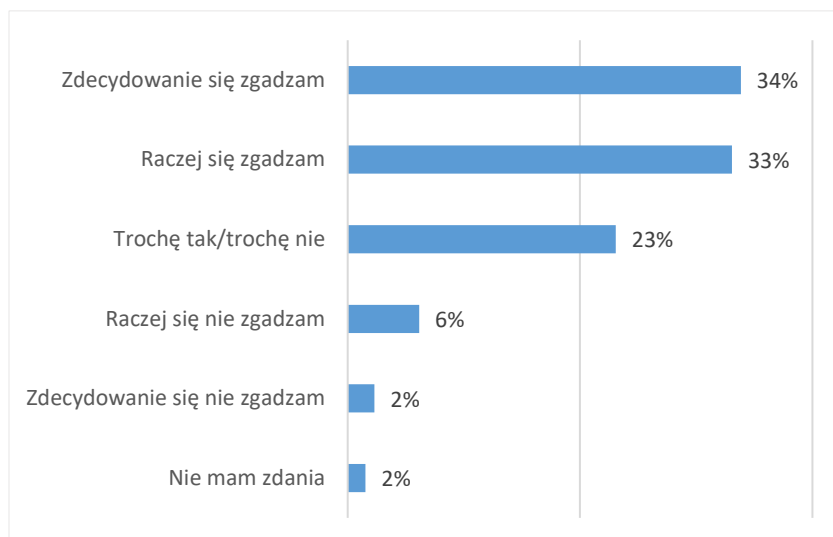
Tabela 14. Uczniowie szkół podstawowych

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	72526	66247	77157	87773	88237	88851	-
Choroszcz	617	579	653	765	770	827	-
Łapy	1213	1106	1270	1434	1461	1443	-
Poświętne	205	171	188	216	223	219	-
Suraż	116	102	122	141	142	129	-
Turość Kościelna	374	338	391	447	449	485	-
Tykocin	360	336	374	429	427	413	-
Zawady	164	150	167	182	172	165	-
Wyszki	257	232	269	290	287	298	-
Kobylin-Borzymy	207	183	205	222	212	211	-
Sokoły	354	332	376	440	449	432	-
Krypno	220	194	220	242	232	233	-
Suma końcowa	4087	3723	4235	4808	4824	4855	-

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

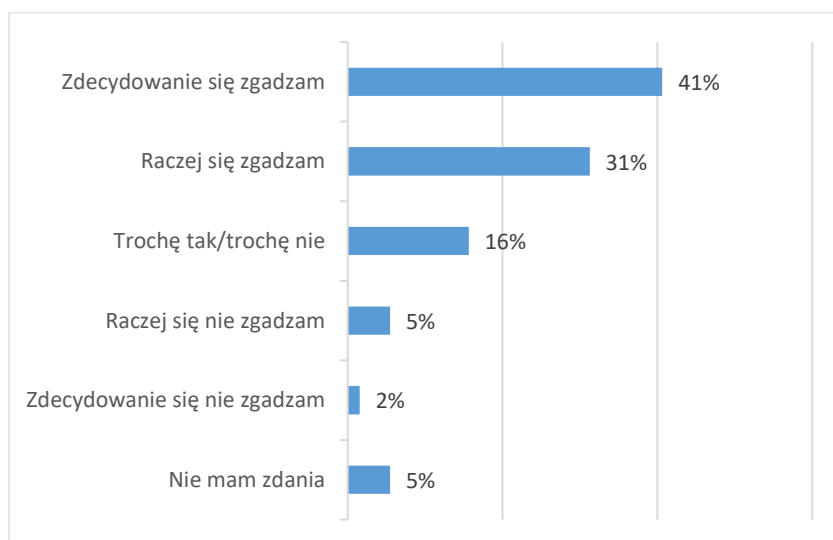
5.2. Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju

Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

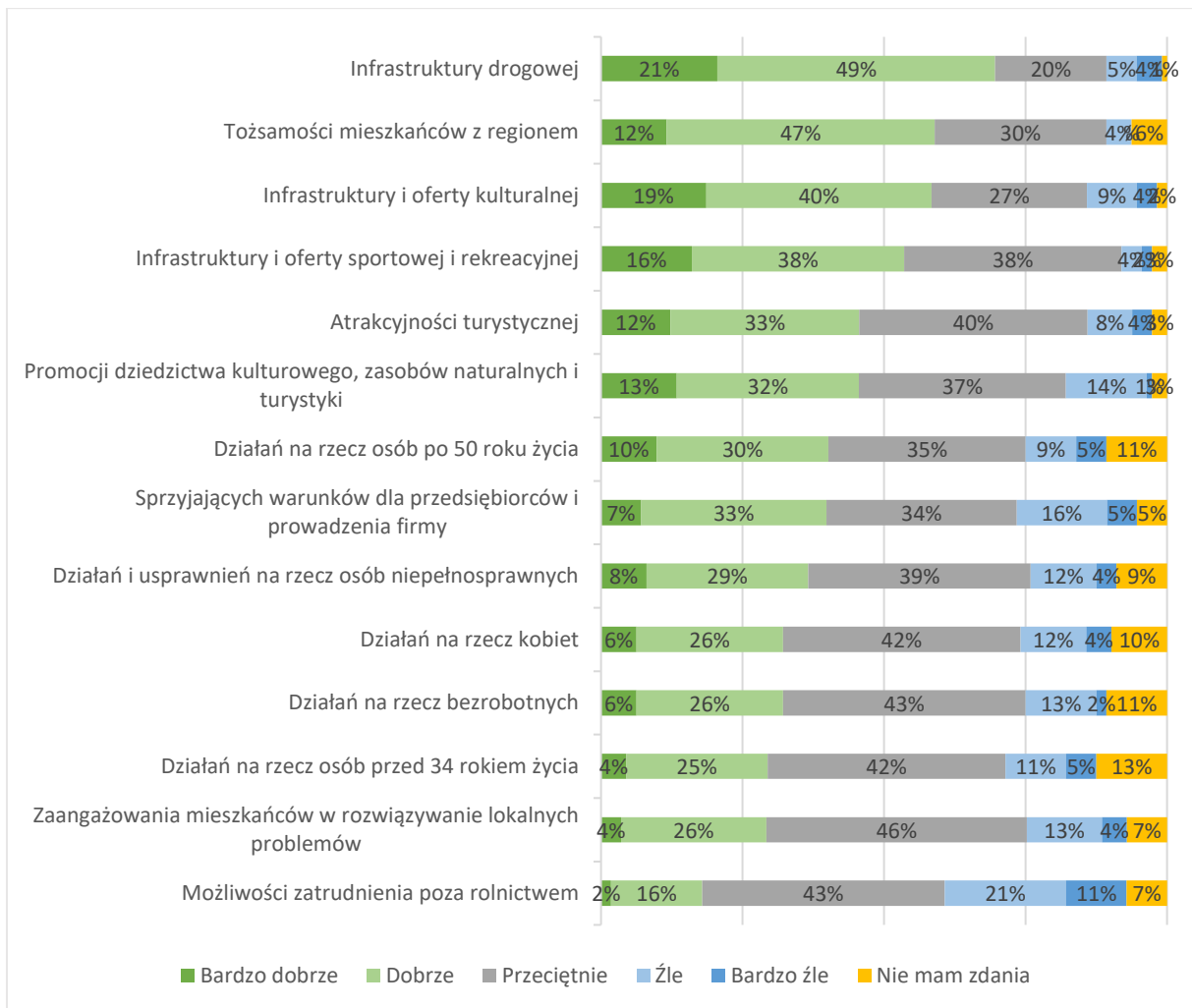
Ponad połowa mieszkańców jest zdania, że gmina jest dobrym miejscem do życia i realizowania potrzeb. Częściej niż co trzecia osoba twierdzi to w sposób zdecydowany. Przeciwnego zdania jest 8% badanych.

Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

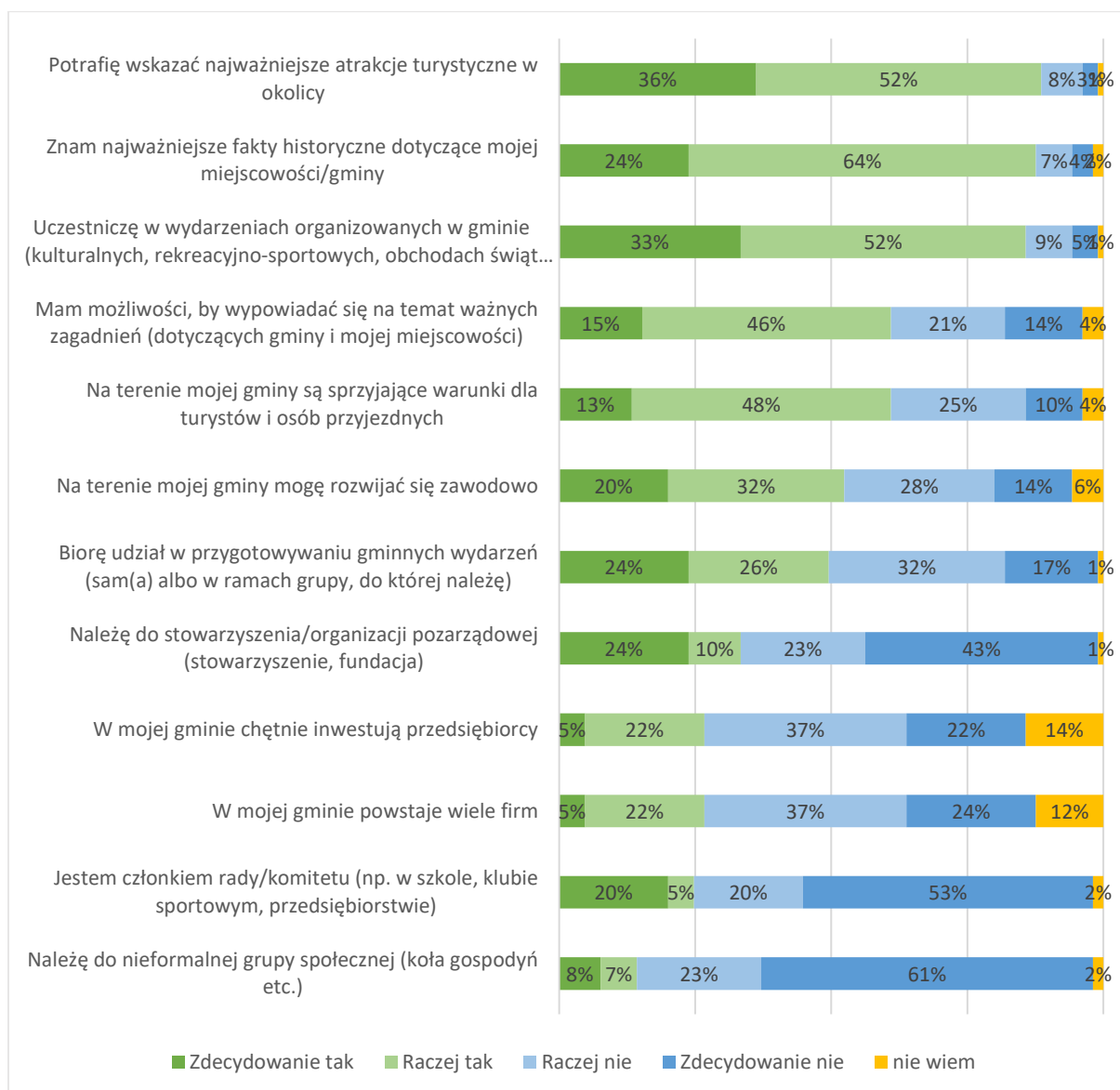
Zdecydowana większość mieszkańców dostrzega poprawę warunków życia w gminie od momentu wdrażania LSR. Odsetek osób, które nie widzą zmian na lepsze jest zbliżony do odsetka osób, które uważają, że gmina nie jest dobrym miejscem do życia.

Wykres 4. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

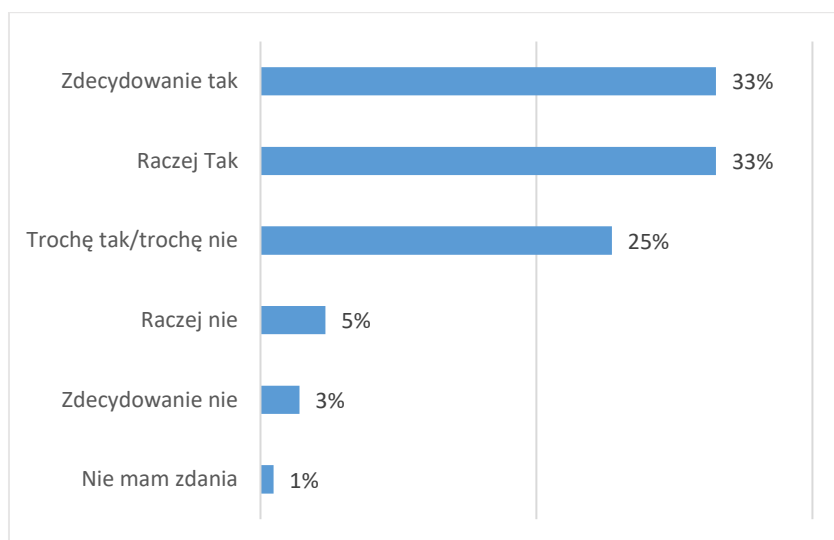
Najbardziej pozytywnie mieszkańcy oceniają gminę pod względem infrastruktury drogowej oraz tożsamości mieszkańców z regionem. Przy czym zauważyć trzeba, że zaangażowanie mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów raczej nie budzi pozytywnego odbioru. Niekorzystna jest również ocena możliwości zatrudnienia poza rolnictwem, działania na rzecz osób bezrobotnych, kobiet i przed 34 rokiem życia.

Wykres 5. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

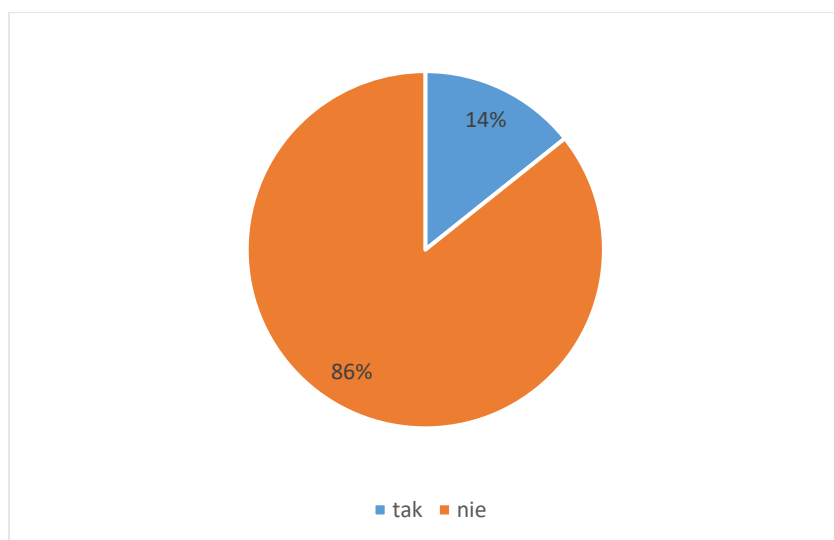

Mieszkańcy gminy są zaangażowani w jej życie i uczestniczą w wydarzeniach organizowanych na jej terenie. Znajduje to potwierdzenie w znajomości historii miejsca zamieszkania oraz wiedzy na temat walorów turystycznych. Mieszkańcy rzadko deklarują przynależność do formalnych lub nieformalnych grup działających na terenie gminy. Słabo rozwinięty jest rynek pracy niezwiązany z rolnictwem.

Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

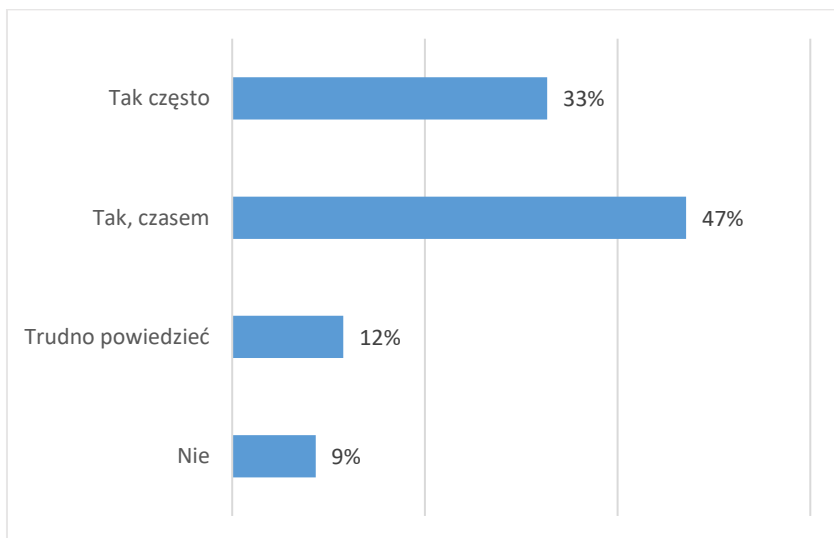

Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

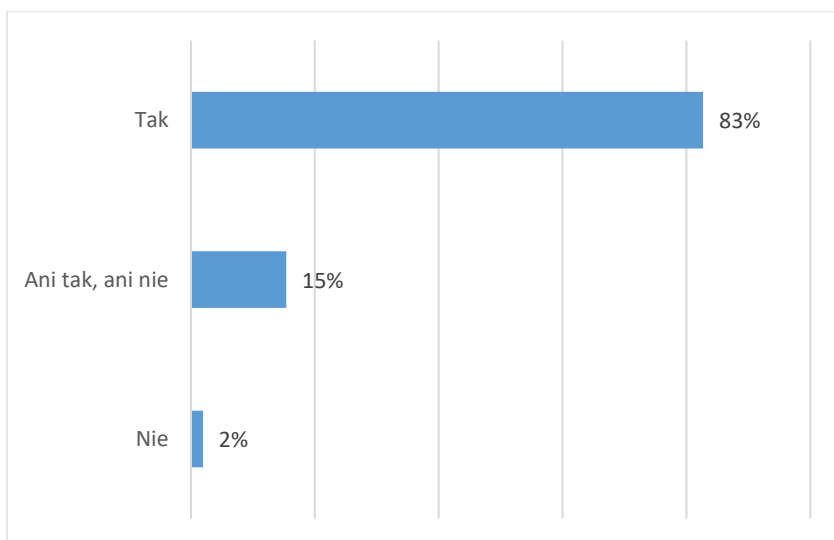
Ponad połowa mieszkańców wyraża zadowolenie z życia w gminie a zdecydowana większość nie planuje zmiany miejsca zamieszkania (86%).

Wykres 8. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, poczynwszy od 2016 r.?

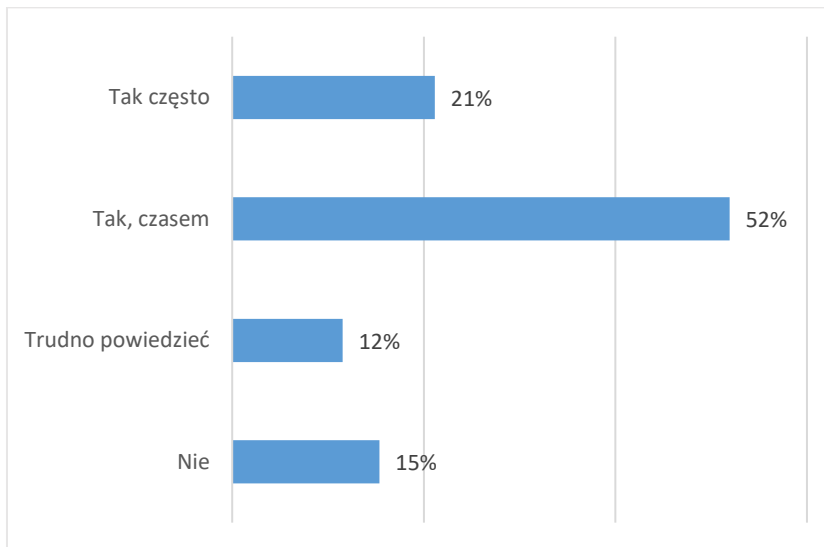
Zdecydowana większość mieszkańców korzystała z obiektów bądź inicjatyw finansowanych ze środków unijnych, a jedna trzecia robiła to często.

Wykres 9. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

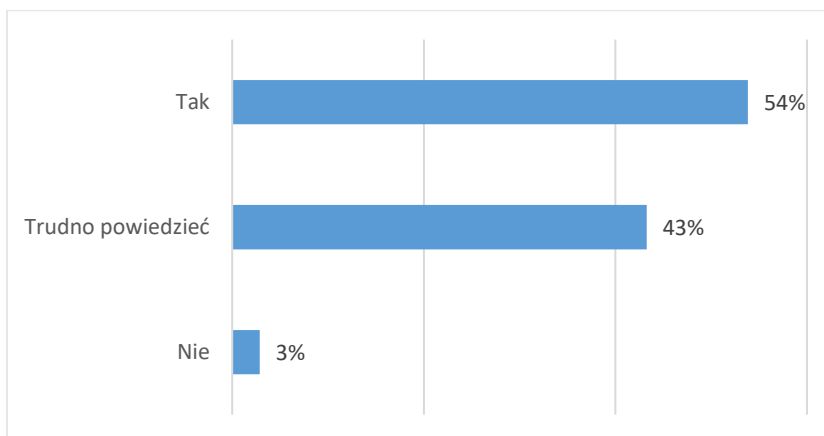

Mieszkańcy są zdania, że projekty związane z poprawą infrastruktury budzą zainteresowanie. Przeciwnego zdania było tylko 2% badanych.

Wykres 10. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

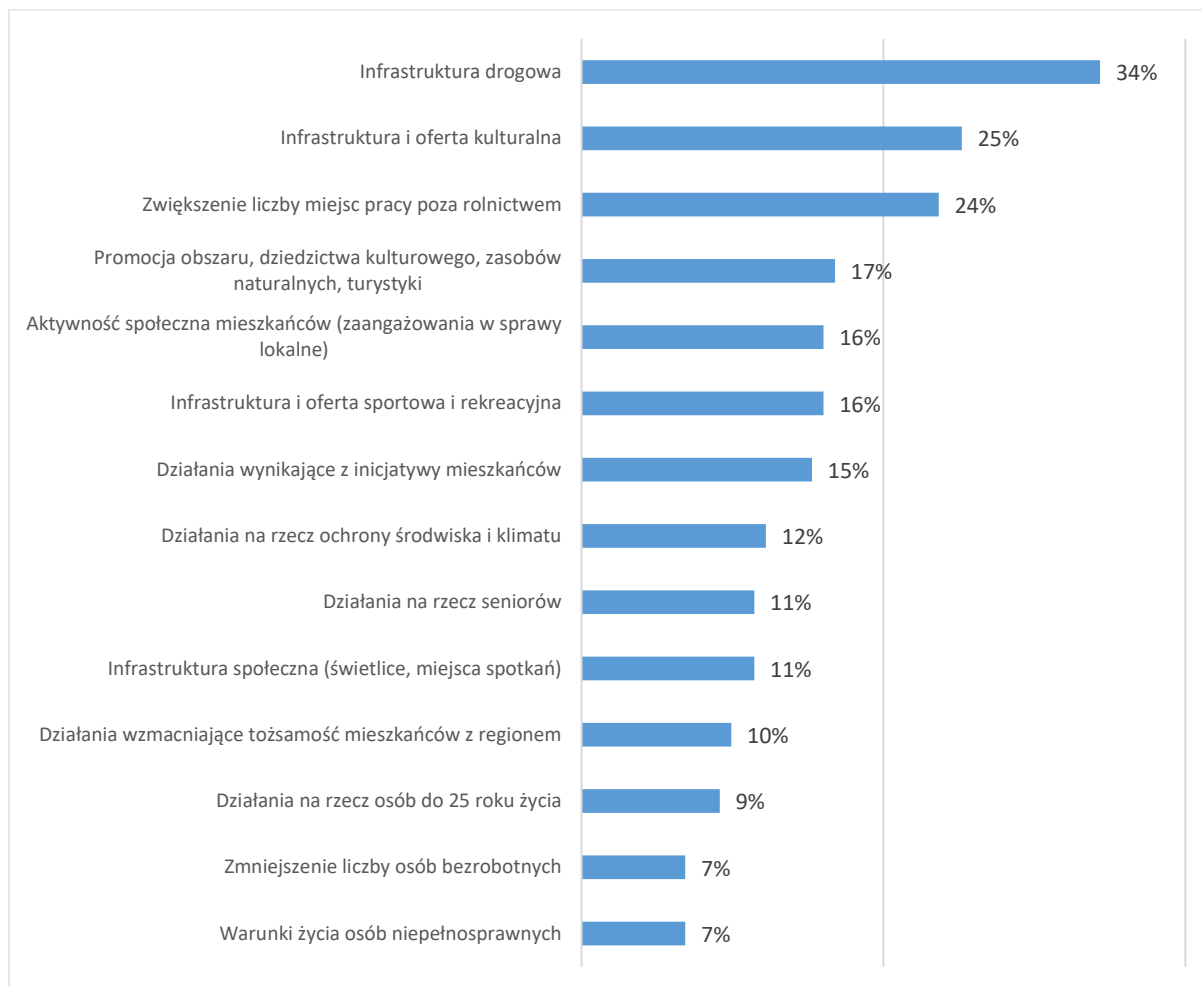

Wykres 11. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Trzy czwarte mieszkańców obszaru LGD korzystało ze szkoleń, spotkań, festynów organizowanych ze środków unijnych, a ponad połowa wyraża przekonanie, że takie inicjatywy cieszą się zainteresowaniem mieszkańców. Znaczący odsetek badanych (43%) nie ma zdania na temat zainteresowania tymi projektami wśród mieszkańców.

Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

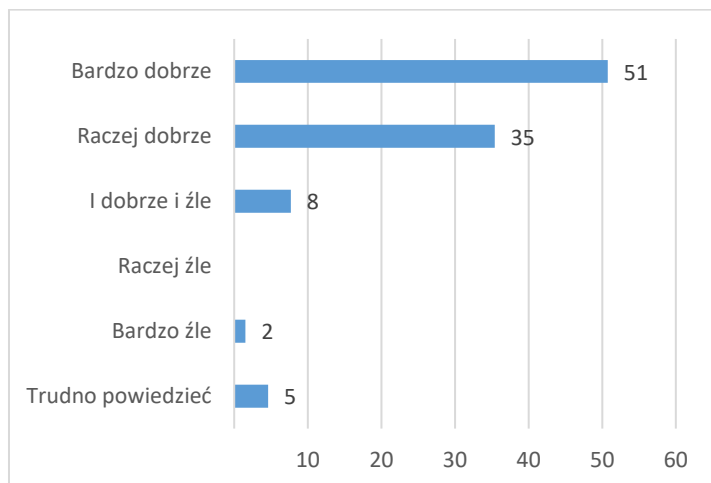

Mieszkańcy obszaru LGD N.A.R.E.W. dostrzegają potrzebę dofinansowania infrastruktury drogowej, kulturalnej i związanej z pozarolniczym rynkiem pracy. Nieco niżej znajdują się obszary związane z turystyką i rekreacją oraz aktywnością społeczną mieszkańców.

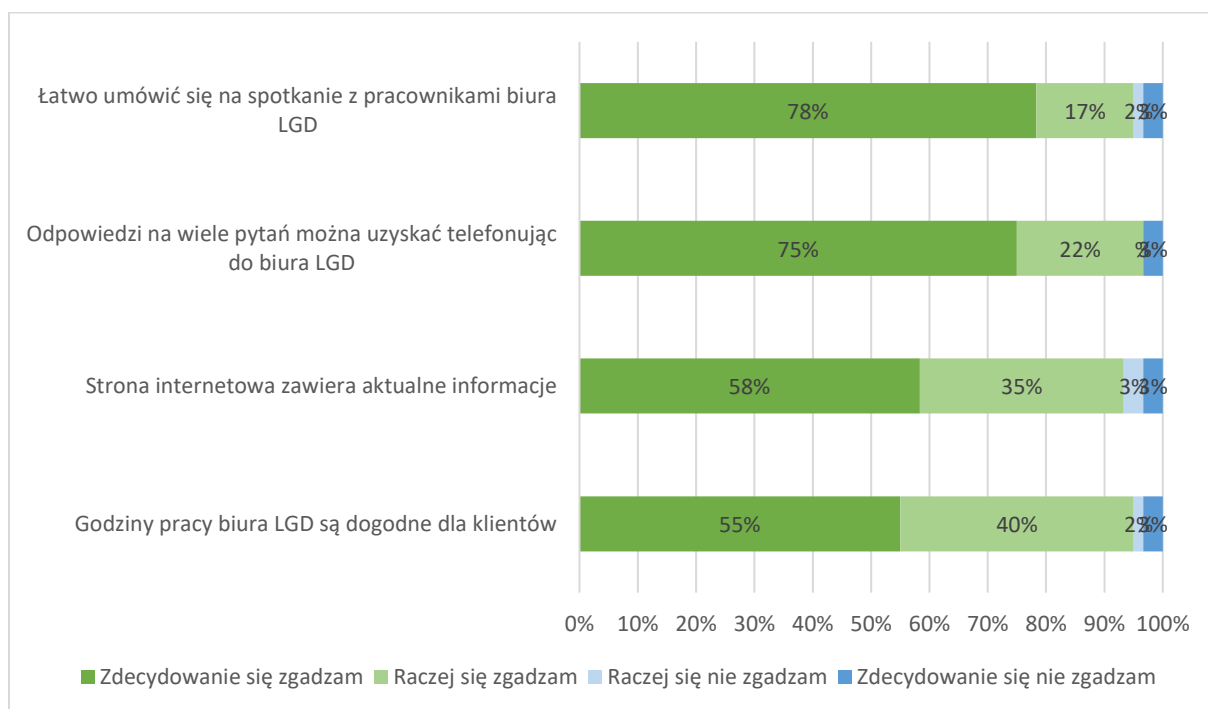
5.3. Funkcjonowanie LGD

Ocena pracy biura

Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

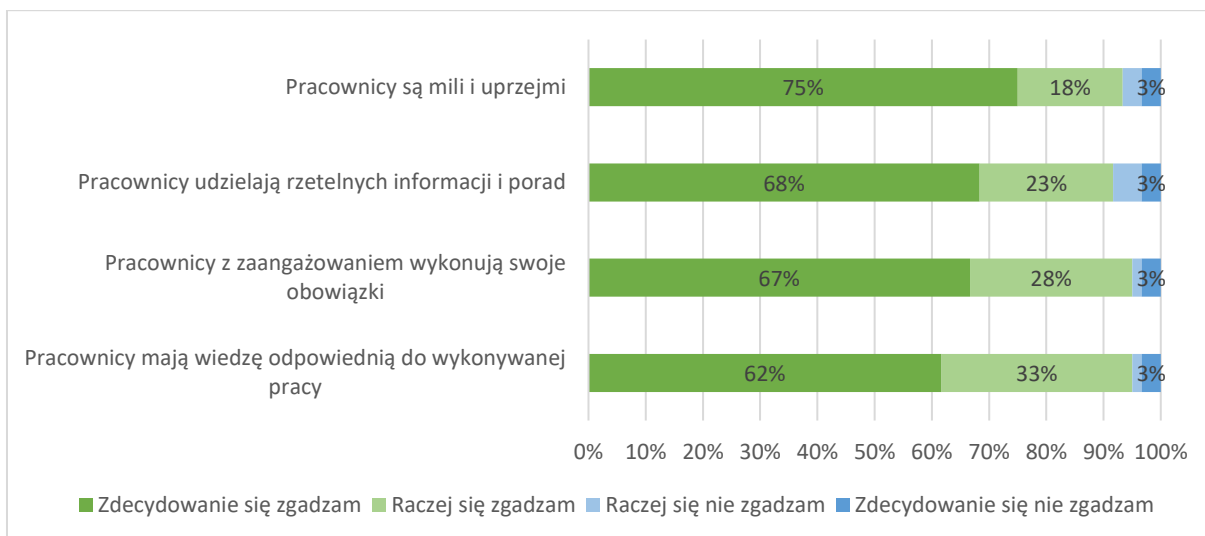

Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

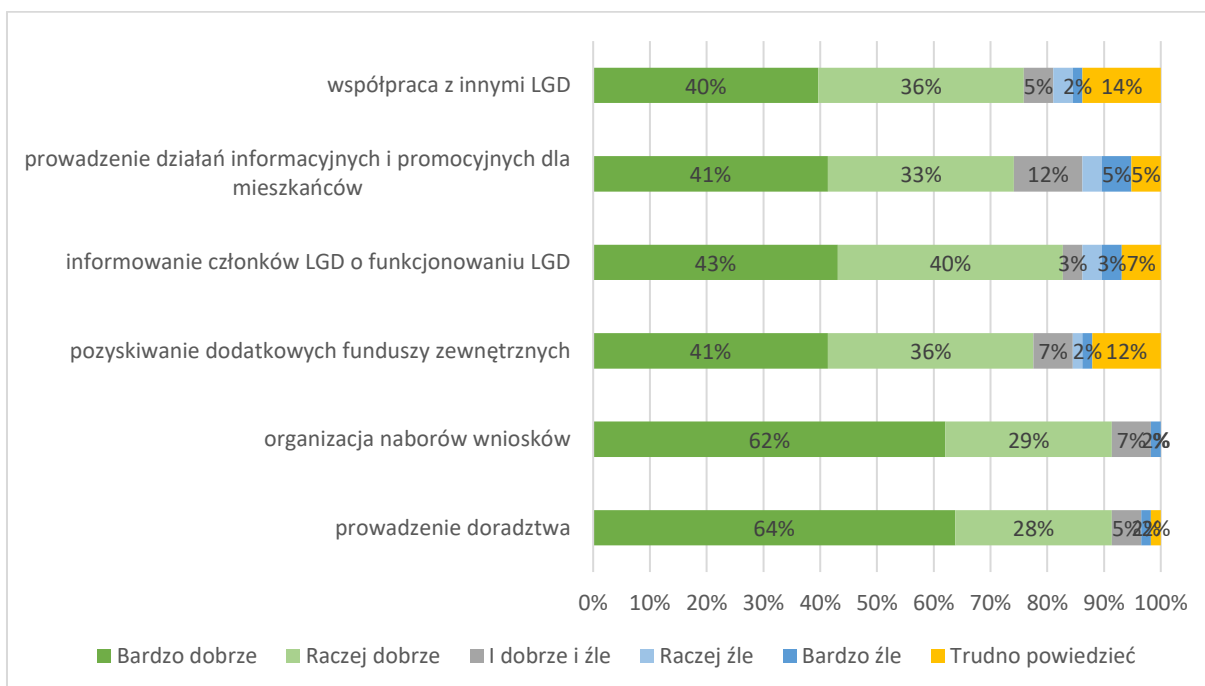
Zdecydowana większość mieszkańców wysoko ocenia funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania, połowa bardzo dobrze. Wszystkie oceniane obszary uzyskały wysokie, zbliżone noty. Mieszkańcy najbardziej cenią łatwość umówienia się na spotkanie z pracownikami. Nieco mniej pozytywnie, choć nadal bardzo wysoko oceniana jest dogodność godzin otwarcia Biura.

Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

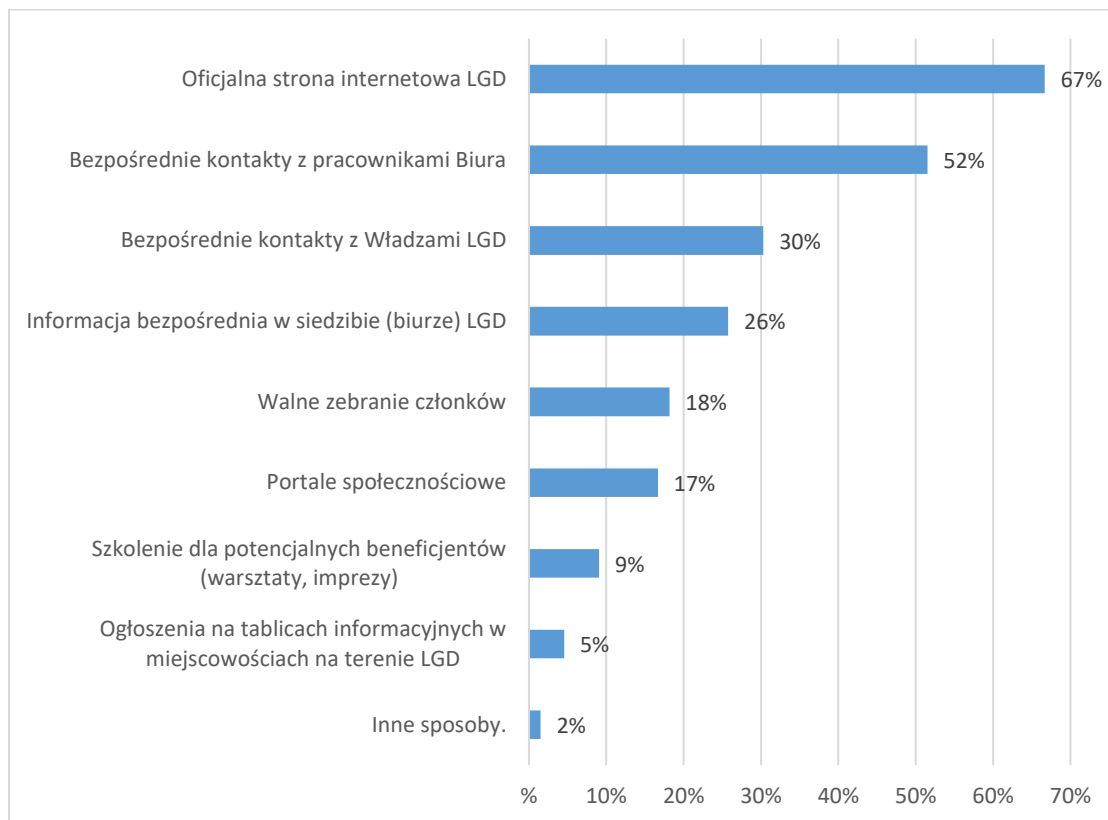
Pracownicy Biura LGD zostali ocenieni przez mieszkańców zdecydowanie pozytywnie we wszystkich wymiarach. Mieszkańcy cenią pracowników LGD za kulturę osobistą, profesjonalizm i zaangażowanie.

Wykres 16. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

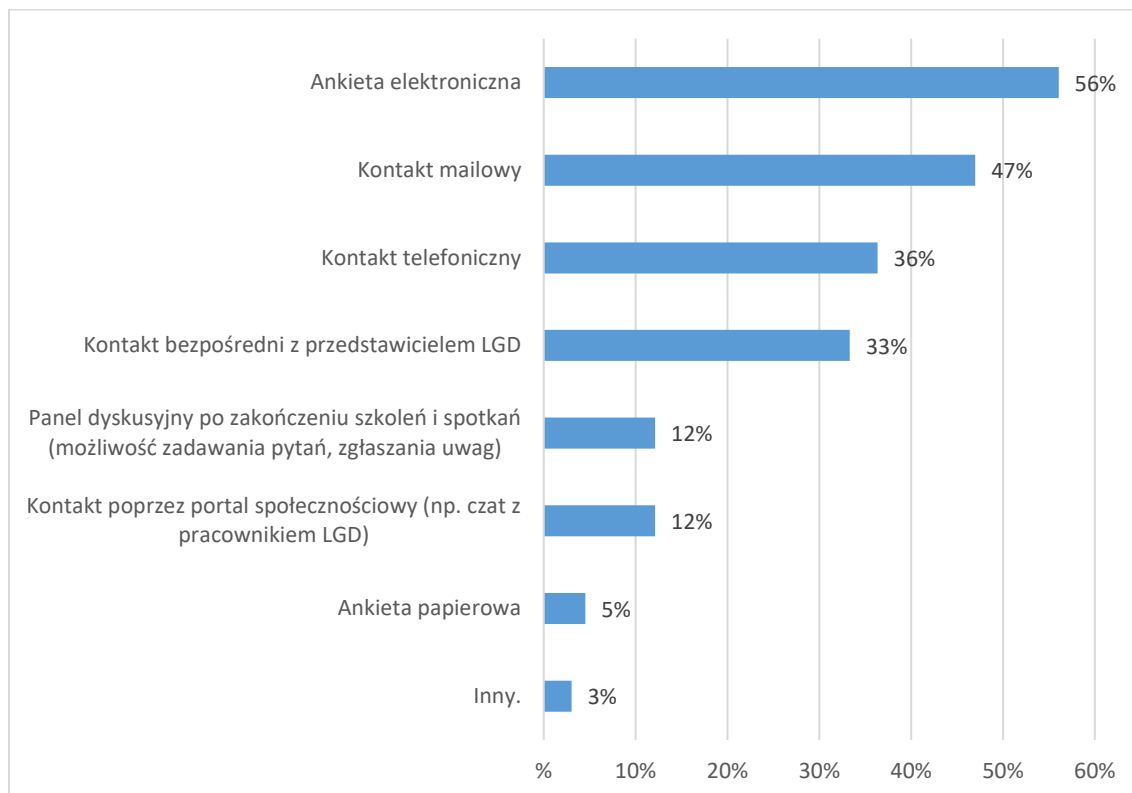
Najwyżej przez mieszkańców w funkcjonowaniu Biura zostało ocenione prowadzenie doradztwa oraz organizacja naborów wniosków. Nieco gorzej, choć nadal bardzo dobrze, mieszkańcy postrzegają działania informacyjne oraz współpracę z innymi Lokalnymi Grupami Działania. Spora grupa (15%) nie ma wiedzy, która pozwoliłaby na ocenę tej współpracy.

Wykres 17. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?

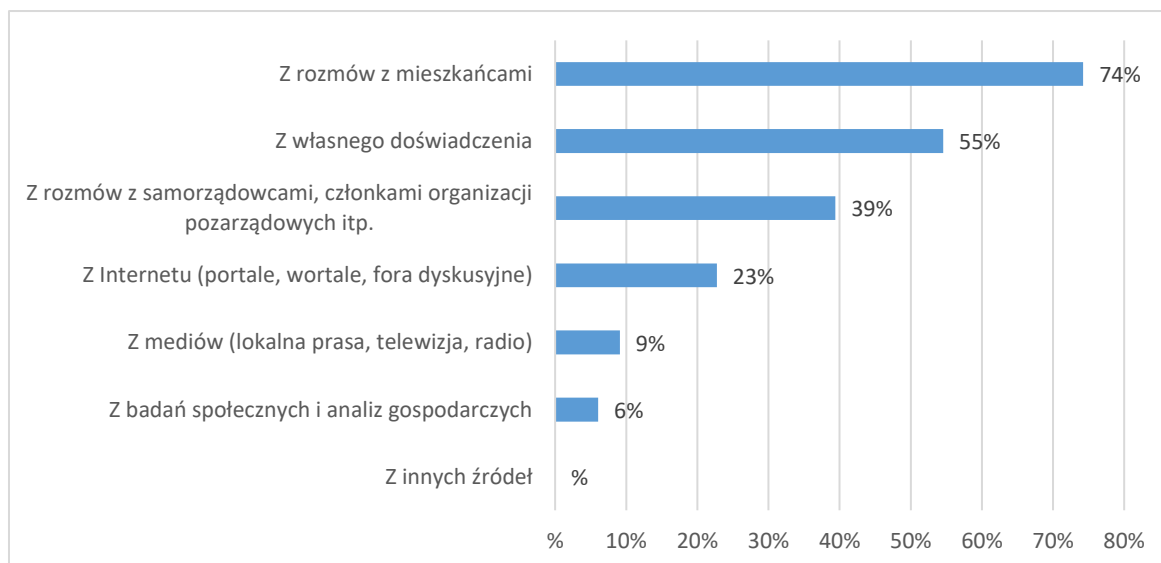
Ponad połowa osób informacje na temat funkcjonowania LGD pozyskuje głównie ze strony internetowej Biura. Ważne źródło informacji stanowią bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura oraz Władzami LGD. Zdecydowanie mniejszą popularnością w kwestii informacyjnej cieszą się warsztaty dla potencjalnych beneficjentów oraz ogłoszenia na tablicach informacyjnych.

Wykres 18. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?

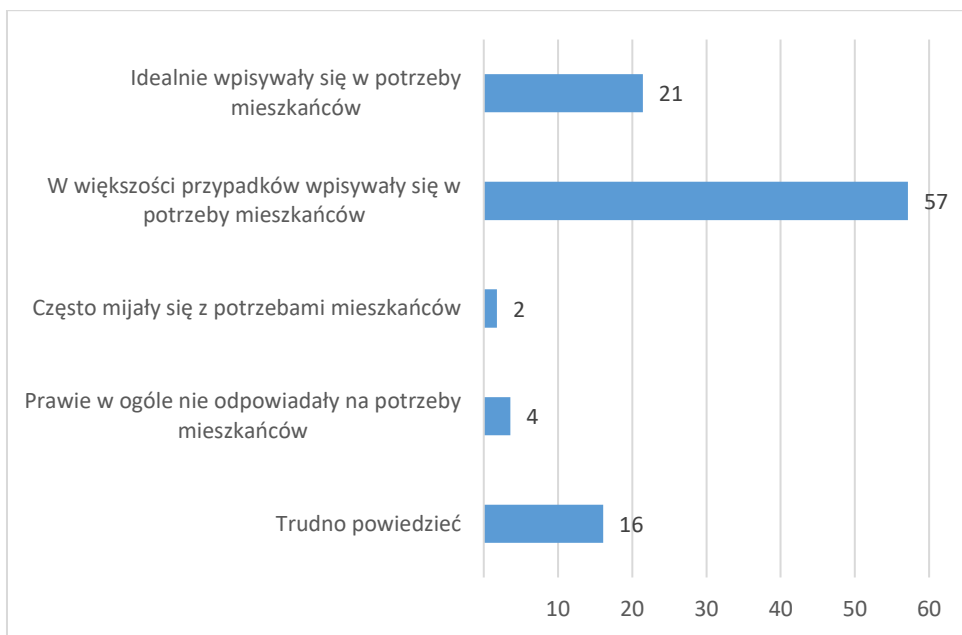
Ankieta elektroniczna oraz kontakt mailowy to, zdaniem mieszkańców, najbardziej odpowiednie sposoby przekazywania informacji od społeczności do LGD. Ponad jedna trzecia uznała, za dogodny kontakt telefoniczny oraz bezpośredni z pracownikiem Biura.

Wykres 19. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?

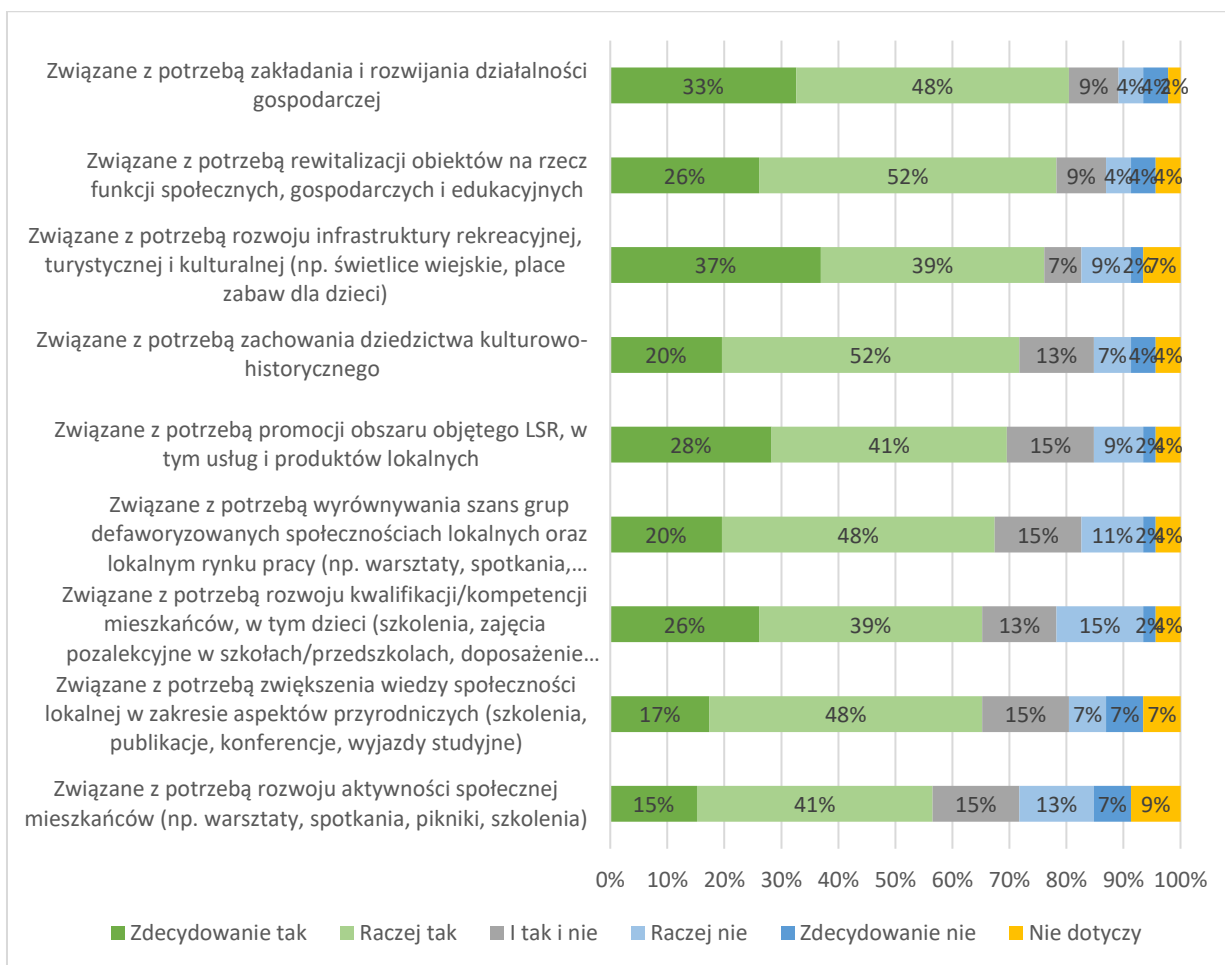

Rozmowy z innymi mieszkańcami to dla trzech czwartych badanych główne źródła informacji o potrzebach mieszkańców. Ważnym aspektem w tej dziedzinie jest własne doświadczenie.

Wykres 20. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

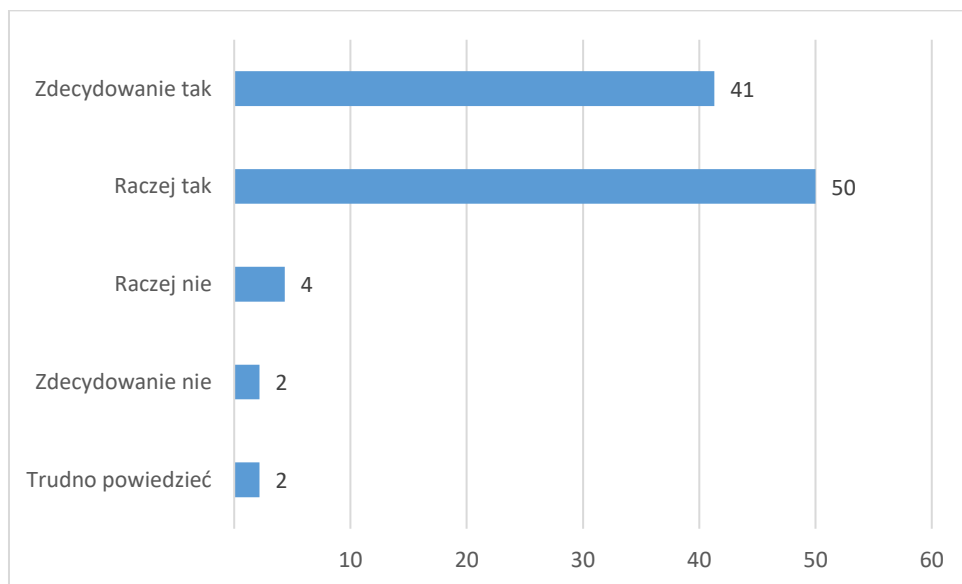

Wykres 21. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z potrzebą:?

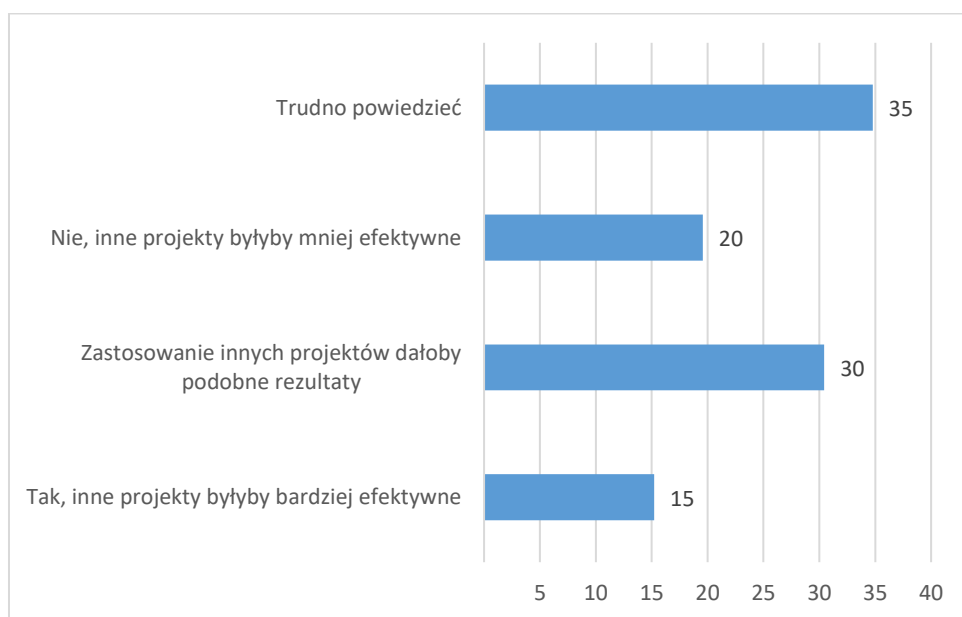

Zdecydowana większość badanych jest zdania, że nabory ogłoszone przez Lokalną Grupę Działania są adekwatne w odniesieniu do potrzeb mieszkańców. Nabory szczególnie pozytywnie wpisują się i zaspakajają potrzebę zachowania dziedzictwa kulturowo – historycznego oraz rewitalizacji obiektów. Jako najmniej zaspokojoną ankietowani wskazują potrzebę ich własnej aktywności społecznej, realizowanej w formie warsztatów, pikników i spotkań.

Wykres 22. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

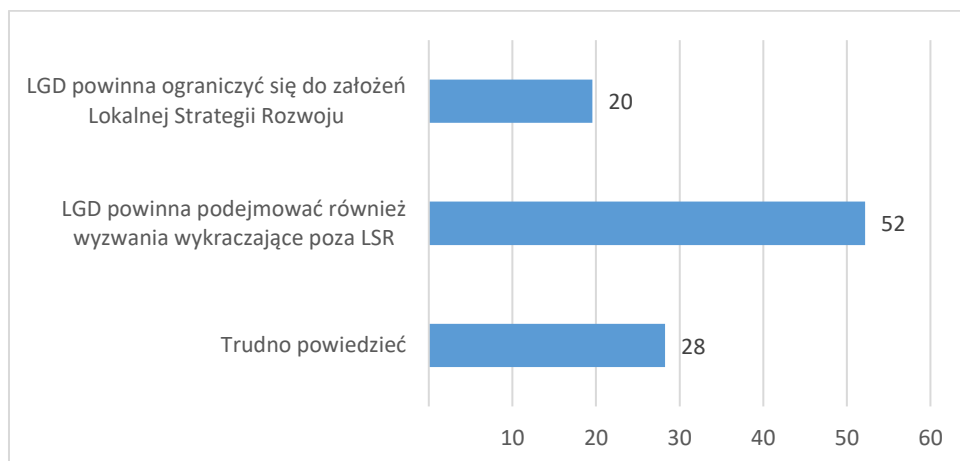
Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Badani są zdania, że środki przekazane na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały odpowiednio wykorzystane i zdecydowanie przyniosły korzyść społeczności. Co piąty

mieszkaniec uważa, że inne projekty nie byłyby tak samo efektywne a jedna trzecia stoi na stanowisku, że za pomocą innych pomysłów można by osiągnąć podobne rezultaty.

Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Nieco ponad połowa mieszkańców jest zdania, że Lokalna Grupa Działania powinna podejmować dodatkowe działania, nie tylko te związane z realizacją Strategii, aby skuteczniej wspierać rozwiązywanie problemów społeczności lokalnej.

Doradztwo biura LGD

Działania doradcze biura są obowiązkowym sposobem wspierania wnioskodawców. Zgodnie z metodologią ustaloną przez ministerstwo w LGD udzielono doradztwa 255 podmiotom (z czego 157 osobom fizycznym i 98 instytucjom). Trudno przecenić rolę doradztwa niezależnie czy świadczone jest osobom o znikomym doświadczeniu w pisaniu wniosków czy profesjonalistom nieznaną specyfiką funduszy (szczególnie PROW). Wywiady prowadzone z wnioskodawcami wykazały jednoznacznie, że wiedzę o procedurach, zasadach oraz sposobie wypełniania wniosku czerpali przede wszystkim ze szkoleń, konsultacji i doradztwa. Dodatkowo bardzo wysoko oceniono nie tylko jakość merytoryczną samego doradztwa, ale również podejście do klienta, kulturę i przyjazną atmosferę.

Plan komunikacji i plan szkoleń

Plan komunikacji opracowany w czasie tworzenia Strategii dostosowywany był do zmieniających się warunków i potrzeb mieszkańców. Głównym celem planu było informowanie, motywowanie do aktywności mieszkańców oraz wspieranie potencjalnych beneficjentów. Zastosowane działania komunikacyjne koncentrowały się na kampaniach informacyjnych, motywacyjnych, szkoleniowych oraz promocyjnych. Weryfikacji ich skuteczności służyły badania i analizy (zazwyczaj w formie ankiet). Działania kierowane były

do wszystkich mieszkańców obszaru oraz potencjalnych wnioskodawców. Szczególnie istotne były działania adresowane do grup defaworyzowanych: bezrobotnej młodzieży (do 35 r.ż.), kobiet na obszarach wiejskich i tzw. „domowników” w małych gospodarstwach rolnych osób starszych (po 50 r.ż.), osób niepełnosprawnych, osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Wszystkie założone w planie komunikacji działania zostały zrealizowane, a wskaźniki osiągnięte. Łącznie, do końca 2021 roku przeprowadzono 90 spotkań i wydarzeń adresowanych do mieszkańców.

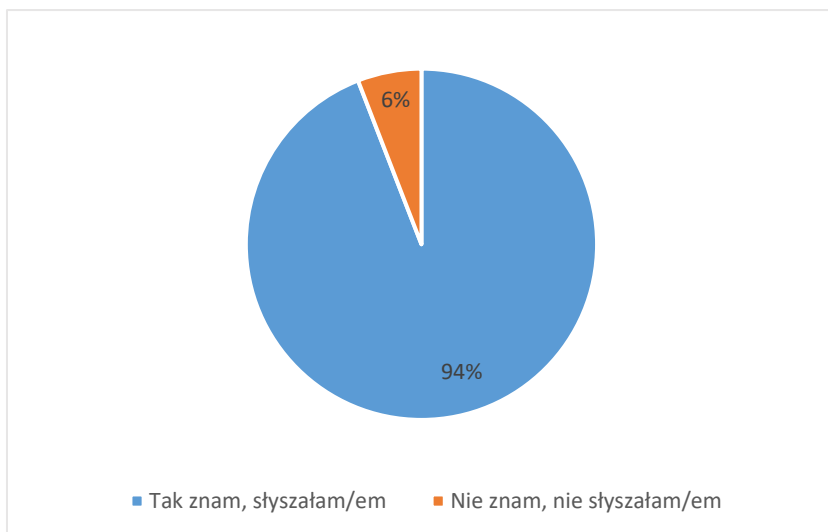
Funkcjonowanie organów – Zarząd, Rada, Walne Zebranie Członków

Na koniec 2021 roku Stowarzyszenie liczyło 89 członków reprezentujących wszystkie 3 sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy. Najważniejszym organem LGD jest Walne Zebranie Członków. Od 2016 roku odbyło się 9 WZC, a poświęcone były głównie sprawozdawczości oraz wyborom nowych władz. 12 osobowy Zarząd spotkał się 54 razy a Rada Lokalnej Grupy Działania aż 82 razy (Rada oceniła łącznie 233 wnioski). Obrazuje to ogrom pracy jaki postawiono przed tymi organami Stowarzyszenia.

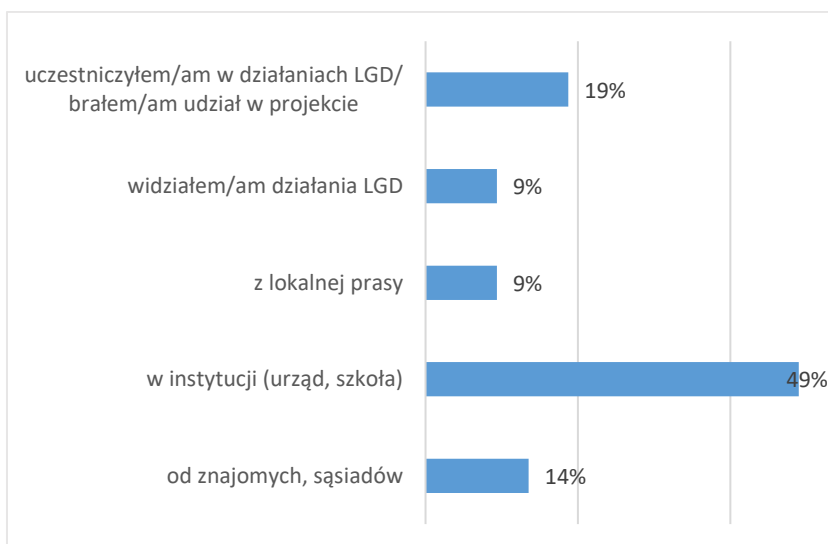
	Posiedzenia Zarządu LGD	Posiedzenia Rady LGD	WZC
2016	4	1	2
2017	6	14	3
2018	8	16	1
2019	17	13	3
2020	8	22	1
2021	11	16	1
suma	54	82	9

Rozpoznawalność LGD

Wykres 25. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania N.A.R.E.W.?

Wykres 26. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Jedynie 6% badanych nie zna Lokalnej Grupy Działania. Zdecydowana większość potwierdza, że słyszała o niej. Głównym źródłem informacji w tej dziedzinie są instytucje, takie jak szkoła czy urząd. Co piąty mieszkaniec uczestniczył w działaniach lub projekcie LGD.

Inne działania LGD

Zrealizowano 2 operacje własne w ramach działania 19.2. w ramach PROW 2014-2020. Oba projekty miały na celu podniesienie wiedzy społeczności lokalnej obszaru LGD N.A.R.E.W. w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych. Pierwszy „Wzmacnianie odporności na zmiany klimatu i środowiska przyrodniczego, w tym występowanie suszy, poprzez

wykorzystanie potencjału małej retencji na obszarze LGD N.A.R.E.W.” dotyczył wykorzystania małej retencji w skali lokalnej, poprzez organizację konferencji i szkoleń (w szkoleniach uczestniczyło 110 osób). W ramach realizacji projektu w celu promowania działań proekologicznych wpływających pozytywnie na zmiany klimatu zostały zakupione dekoracyjne zbiorniki na deszczówkę, które zostały mieszczące przy każdej z 11 gmin członkowskich Stowarzyszenia N.A.R.E.W.

Drugi projekt „*Biogaz – sposób na czystą i zieloną przyszłość obszaru LGD N.A.R.E.W.*” dotyczył wykorzystania odnawialnych źródeł energii w postaci biogazu, poprzez udział w wizycie studyjnej, szkoleniu oraz poprzez opracowanie i dystrybucję broszur informacyjnych.

LGD zrealizowała również projekty w ramach Schematu II Pomocy Technicznej Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Plan Operacyjny na lata 2020-2021 zgodnie z Umową nr ROR-II/KSOW-N-1/2021. Jeden projekt to wymiana doświadczeń i współpracy z LDG z województwa lubelskiego, drugi z LGD z Grecji. Efektem było podniesienie wiedzy i lepsze rozumienie działalności LGD. Dzięki projektom, w sposób znaczący wzrósł poziom integracji wewnętrznej (zarówno pomiędzy członkami naszego LGD jak i pomiędzy innymi uczestnikami projektów). Powstała platforma do wymiany myśli, wiedzy, poglądów.

LGD uczestniczyło w wielu imprezach organizowanych przez gminy członkowskie (dożynki, dni poszczególnych gmin), w trakcie którym promowano stowarzyszenie. W ramach promocji prac LGD organizowała spotkania artystyczne i warsztaty bożonarodzeniowe. Stowarzyszenie uczestniczyło albo wspierało wyjazdy na targi turystyczne, targi smaków, produktu lokalnego, targi i jarmarki świąteczne. Uczestnikami byli pracownicy LGD, członkowie lokalnych producentów czy kół gospodyń. Swoje produkty w celach promocyjnych przekazywali też lokalni producenci którzy nie wyjeżdżali a chcieli się wypromować.

LGD było uczestnikiem i partnerem wyjazdu studyjnego na Węgry organizowało konkursy fotograficzne i kulinarne. Przeprowadzono również piknik ekologiczny.

5.4. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Z uwagi na to, że ewaluacja prowadzona jest w trakcie realizacji Strategii, a jej przewidywane zakończenie w ramach funduszy PROW to połowa 2024 roku poniższą tabelę należy traktować jako przybliżenie opisu realizacji rzeczowej. Na koniec 2021 roku (ostatniego w pełni rozliczonego roku realizacji Strategii) wskaźniki w większości przedsięwzięć zostały w pełni zrealizowane. Realizacja ta mierzona jest na dwóch poziomach. Pierwszym jest moment podpisania umowy z beneficjentem, drugim wypłacenie ostatniej transzy finansowania, co wiąże się z potwierdzeniem osiągnięcia wskaźników. Oczywiście samo podpisanie umów nie jest równoznaczne z pozytywnym zakończeniem całej operacji i wypłaceniem założonych środków, ale na obecnym etapie trudno o bardziej precyzyjne wartości.

Wśród przedsięwzięć o niepełnej realizacji wskaźników na poziomie podpisanych umów wymienić należy projekty współpracy, z których osiągnięto jeden. Pierwotnie planowane były 2 projekty, a dwa kolejne pojawiły się później, po uzyskaniu dodatkowych środków finansowych. Zauważyć należy, że w związku wydłużoną perspektywą oraz faktem zakończenia naborów, LGD będzie mogła szybciej osiągnąć te wskaźniki ponieważ będzie mogła zająć się tylko tymi projektami. Drugi z zaplanowanych projektów współpracy jest w trakcie realizacji i oczekuje na podpisanie umowy, a dwa kolejne zostaną opracowane i złożone do końca rok 2022. Z kolei niepełna realizacja przedsięwzięcia związanego z podejmowaniem działalności gospodarczej wiąże się z koniecznością wydatkowania dodatkowych funduszy, przekazanych do LGD niedawno. W połowie osiągnięto wskaźnik w dotyczący liczby wybudowanych /przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno – zawodowej oraz liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Obecnie (jesień 2022) wskaźnik ten został zmniejszony i doładowany do społecznych potrzeb mieszkańców i w związku z tym uznany jest za zrealizowany.

Po uzgodnieniach z UM usunięto z planu działania opracowanie koncepcji Smart Villages, z uwagi na potrzebę realizacji tego rodzaju operacji w kolejnym okresie finansowania.

Należy podkreślić, że znaczna część wskaźników została zrealizowana w wymiarze znacząco przekraczającym 100%. Wskazuje to na duże zaangażowanie wszystkich organów LGD, ale również na determinację i aktywność beneficjentów.

Tabela 15. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.

Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
				Umowy	Płatności
1.1.1. Promowanie obszaru LGD N.A.R.E.W. w tym produktów i usług lokalnych	Liczba akcji promocyjnych: imprez inicjujących, szkoleń, kursów, warsztatów i targów dot. produktu i przetwórstwa	szt.	3	100%	100%
	Liczba wykonanych opracowań, publikacji, ulotek, broszur dot. produktu i przetwórstwa	szt.	3	100%	100%
1.1.2. Projekty współpracy LGD N.A.R.E.W., (w tym międzynarodowy) dotyczące produktu lokalnego	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej	szt.	4	25%	0%
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	5	60%	0%
1.2.1. Podejmowanie i rozwijanie działalności	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	64	70%	44%
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	2	550%	550%

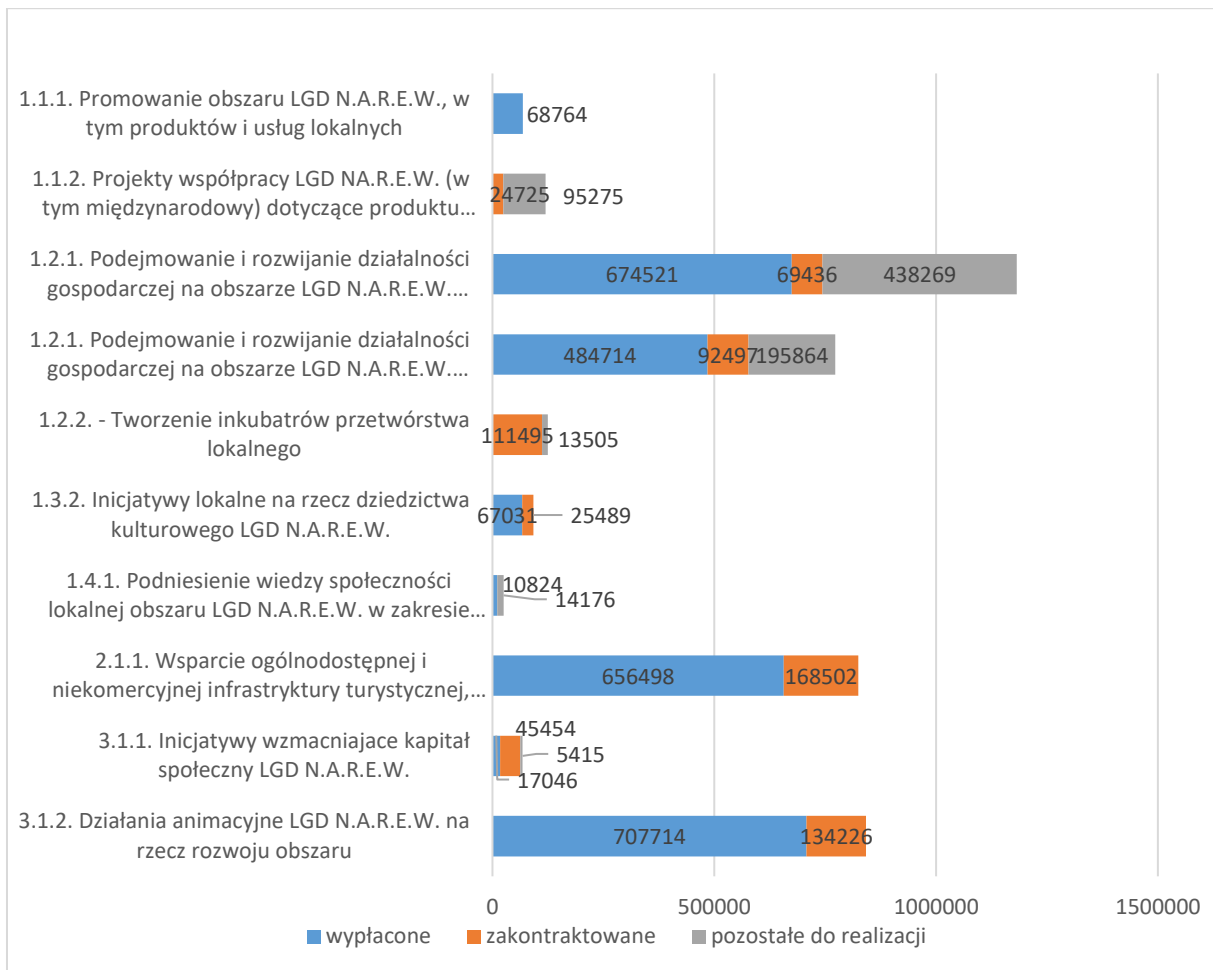
gospodarczej na obszarze LGD N.A.R.E.W.	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	15	67%	47%
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	2	200%	200%
1.2.2. Tworzenie inkubatorów przetwórstwa lokalnego	Liczba inkubatorów przetwórstwa lokalnego	szt.	1	100%	0%
	liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	1	100%	0%
1.3.1. Dbałość o obiekty zabytkowe obszaru LGD N.A.R.E.W.	Liczba zabytków nieruchomych/ruchomych objętych wsparciem	szt.	7	129%	57%
	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	szt.	0	0%	0%
1.3.2. Inicjatywy lokalne na rzecz dziedzictwa kulturowego LGD N.A.R.E.W.	Liczba akcji promocyjnych: imprez inicjujących, szkoleń, kursów, warsztatów i targów dot. dziedzictwa kulturowego	szt.	6	117%	67%
	Liczba wykonanych opracowań, publikacji, ulotek, broszur dot. dziedzictwa kulturowego	szt.	4	150%	25%
1.4.1. Podniesienie wiedzy społeczności lokalnej obszaru LGD N.A.R.E.W. w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych	Liczba szkoleń	szt.	2	550%	550%
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	1	100%	100%
1.4.2. Inwestycje na rzecz ekologii i OZE w gospodarstwach domowych LGD N.A.R.E.W.	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	130	116%	71%
	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych	MW	0,598	102%	69%
2.1.1. Wsparcie ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej na obszarze LGD N.A.R.E.W.	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	20	100%	95%
	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturalnej	szt.	3	100%	67%
2.2.1. Infrastruktura usług integracji społecznej oraz aktywizacji zawodowej n obszarze LGD N.A.R.E.W.	Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno - zawodowej	szt.	2	50%	50%
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	2	50%	50%

2.2.2. Poprawa estetyki miejscowości obszaru LGD N.A.R.E.W.	Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów	ha	3,2	110%	97%
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na zrewitalizowanych obszarach	szt.	3	433%	233%
3.1.1. Inicjatywy wzmacniające kapitał społeczny LGD N.A.R.E.W.	Liczba wspartych inicjatyw wzmacniających kapitał społeczny obszaru	szt.	6	183%	17%
	Liczba szkoleń	szt.	2	1350%	150%
	Liczba wspartych koncepcji smart villages	szt.	11	0%	0%
3.1.2. Działania animacyjne LGD N.A.R.E.W. na rzecz rozwoju obszaru	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	osoby	222	115%	115%
	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	osobodni	108	125%	125%
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	osobodni	88	85%	85%
	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	szt.	47	191%	191%
3.2.1. Projekty aktywności lokalnej społeczności LGD N.A.R.E.W.	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoby	7	100%	86%
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoby	120	100%	21%
3.2.2. Infrastruktura społeczna na rzecz aktywizacji i reintegracji społeczno - zawodowej LGD N.A.R.E.W.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoby	238	100%	59%
	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoby	32	106%	34%
3.3.1. Wsparcie edukacji dzieci w małych szkołach na terenie LGD N.A.R.E.W.	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie	osoby	180	243%	203%
	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie	szt.	6	200%	100%
	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	6	233%	183%
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	osoby	20	440%	185%
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	osoby	20	430%	175%

3.3.2. Zapewnienie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej na terenie LGD N.A.R.E.W.	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	osoby	15	207%	213%
	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoby	250	172%	263%
	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	osoby	250	149%	238%
3.3.3. Wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców LGD N.A.R.E.W. pozostających poza rynkiem pracy	Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	osoby	10	40%	180%
	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	osoby	4	100%	125%
	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby	20	110%	110%

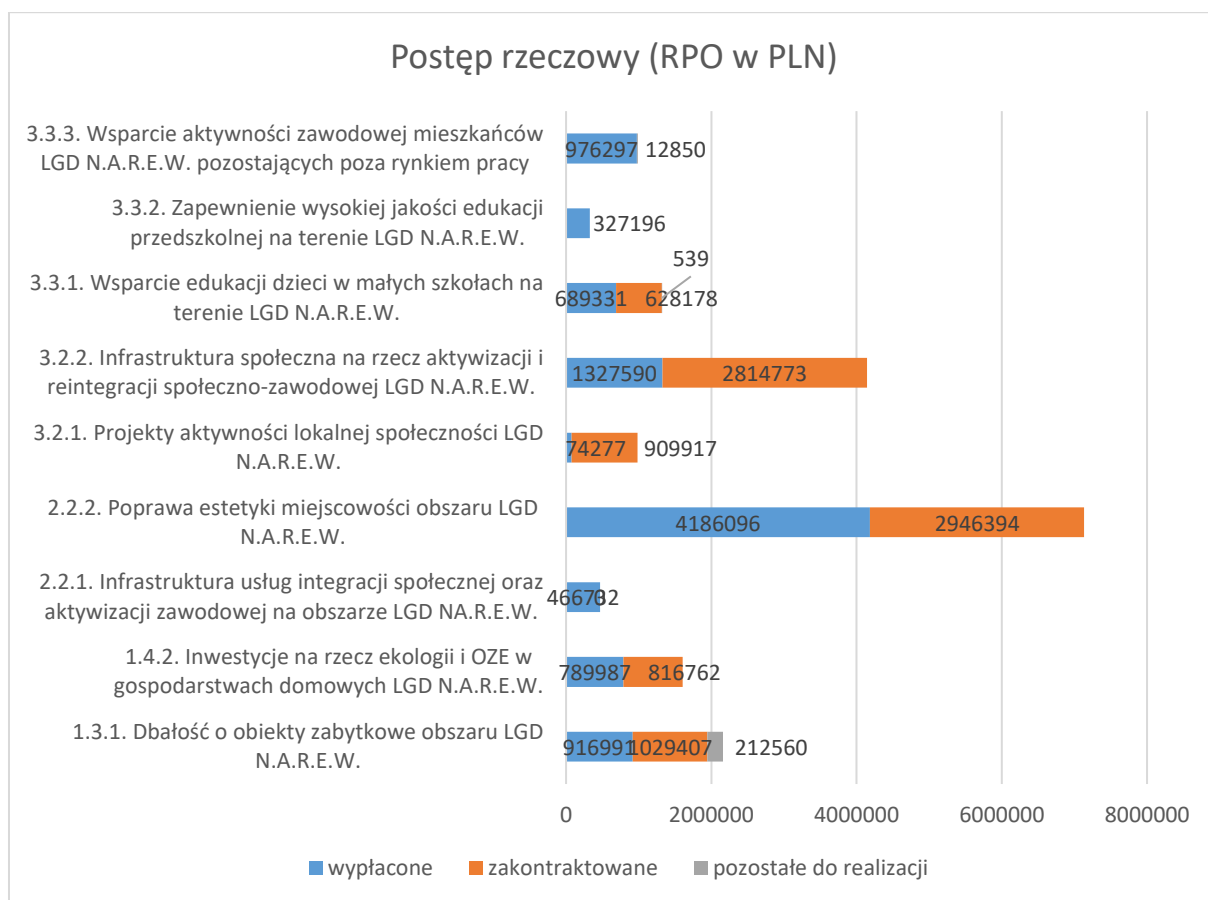
Realizacja finansowa odpowiada postępowi rzeczowemu. Jak widać na poniższych wykresach do wykorzystania pozostają pokaźne kwoty na podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej oraz na projekty współpracy. Pozostałe fundusze w ramach PROW są albo wypłacone albo zakontraktowane, w rozumieniu podpisania umów z beneficjentami.

Wykres 27. Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r (PROW w EURO).

W przypadku funduszy z EFS i EFRR do wydatkowania pozostały jedynie pieniądze na przedsięwzięcie dotyczące dbałości o obiekty zabytkowe. Dane do niniejszego raportu obejmują czas do końca 2021 roku niemniej w momencie pisania raportu wiemy, że nabór ogłoszony do tego przedsięwzięcia wyłonił wykonawcę, którego działania dają wysokie prawdopodobieństwo końcowego osiągnięcia wskaźników.

Wykres 28. Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r (RPO w PLN).

Opis projektów współpracy

LGD N.A.R.E.W. zrealizowała projekt współpracy "Kulinarne Unikaty Lokalną Tradycją". Projekt realizowano wspólnie z 3 Lokalnymi Grupami Działania z województwa Podlaskiego. Celem projektu było podniesienie atrakcyjności obszarów ze szczególnym uwzględnieniem produktów lokalnych. Projekt miał za zadanie zwiększyć wiedzę mieszkańców na temat rozwoju obszarów i promocji produktu lokalnego w oparciu o lokalne zasoby. Zorganizowano wizytę studyjną przeprowadzono warsztaty oraz wydano publikację. Produktem projektu po stronie Stowarzyszenia N.A.R.E.W. jest mapa interaktywna i film promocyjny dotyczący działalności stowarzyszenia, oraz produktów i zasobów lokalnych.

W październiku 2022 LGD N.A.R.E.W. zrealizowała projekt współpracy (umowa na dzień dzisiejszy nie jest jeszcze podpisana projekt w ocenie). Celem projektu współpracy jest podniesienie atrakcyjności obszarów LGD będących partnerami projektu współpracy oraz zwiększenie wiedzy partnerów i mieszkańców terenów realizacji LSR na temat rozwoju obszarów, identyfikacji i promocji produktu lokalnego w oparciu o lokalne zasoby poprzez organizację wizyty studyjnej, organizację warsztatów oraz konkursu kulinarnego.

Projekt współpracy z partnerem litewskim Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania TRAKU VVG. Zadania w projekcie to wizyta studyjna na Litwie, Szkolenie z identyfikacji produktu lokalnego oraz warsztat kulinarny.

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

Jest jeszcze zbyt wcześnie by sprawdzać, czy postawiony w strategii cele zostały zrealizowane. Każdy z trzech celów głównych został zaplanowany do realizacji na koniec 2023 roku, a jego ocena na rok 2024.

Można tylko zwrócić uwagę na bieżące trendy gospodarcze i społeczne. Z pewnością widzimy wzrost liczby podmiotów gospodarki zarejestrowanych w REGON. Ten wskaźnik poprawia się i nie powinno być problemu z jego realizacją. Cel drugi, zmiana salda migracji wewnętrznych i zewnętrznych może okazać się trudny do osiągnięcia. Przede wszystkim cel jest bardzo ambitny mając na uwadze obecne wyniki salda migracji, porównanie danych wieloletnich oraz trendy demograficzne. Być może tego rodzaju cel jest zbyt optymistyczny mając na uwadze zasoby i możliwości Lokalnej Grupy Działania. Cel trzeci, wzrost miesięcznego dochodu rozporządzanego, również powinien zostać osiągnięty. Tutaj jednak mamy być może do czynienia z nieprecyzyjnym opisem wskaźnika. Obecnie przy dużej inflacji i transferach społecznych wartości nominalne dochodu dyspozycji rozpatrywane w perspektywie czasowej nie pokazują właściwej sytuacji.

Tabela 16. Cele ogólne LSR

CEL OGÓLNY 1		Rozwój ekonomiczny LGD N.A.R.E.W w zgodzie z potencjałem naturalnym i kulturowym obszaru do 2023 r.		
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 000 ludności	sztuka	675	690	Dane statystyczne GUS/rok jednorazowo po zakończeniu realizacji LSR – 2024; liczone samodzielnie GUS oraz przeliczenie średniej do 10000 mieszkańców

CEL OGÓLNY 2		Wzmocnienie standardu życia mieszkańców LGD N.A.R.E.W. do 2023 r.		
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Obniżenie salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	osoby	-(27)	10	Dane statystyczne GUS, pomiar w 2024r.

CEL OGÓLNY 3		Wzmocnienie współpracy i aktywności lokalnej na rzecz rozwoju LGD N.A.R.E.W. do 2023 r.		
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru

Wzrost przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym	zł	1 258,62	1 480,23	Dane statystyczne GUS; poziom województwa; mierzone po zakończeniu realizacji LSR w 2024r. wg stanu na 2023r.
---	----	----------	----------	---

Ocena wpływu na kapitał społeczny

W opinii przedstawicieli LGD budowa kapitału społecznego jest koniecznym i niezbędnym warunkiem powstania nowoczesnego społeczeństwa lokalnego. W obecnej perspektywie LGD tj. w jej części do roku 2021 nie prowadziła, w swojej opinii, wystarczającej liczby działań wspierających kapitał społeczny. Planuje jednak zwiększyć zakres prac w przyszłości, tj. w okresie do końca perspektywy (rok 2023 i 2024) planowane są konkursy z zakresu aktywizacji lokalnych społeczności. Będą to przede wszystkim działania bezpośrednio kierowane do społeczności lokalnej. LGD ma zamiar bardziej aktywizować społeczność poprzez szkolenia i warsztaty. Stowarzyszenie planuje więcej pracować nad umożliwieniem mieszkańcom spotkania się i zrobienia czegoś razem.

Budowa kapitału społecznego to nie tylko tzw. działania miękkie, ale również infrastrukturalne. Wsparcie ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej na obszarze spowodowało, że mieszkańcy pozyskali miejsca do aktywizacji i rozwoju społeczności lokalnej. Rewitalizacja i działania z nią związane również poprawiły potrzebny do rozwoju potencjał infrastrukturalny.

Budowanie kapitału społecznego odbywało się również poprzez wyrównywanie szans osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Nie mniejsze znaczenie miały również działania skierowane do dzieci, obejmujące dodatkowe zajęcia zwiększające ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej. Dotyczy to również wsparcia dla nauczycieli zwiększających swoje kompetencje edukacyjne. Jednym z najważniejszych działań w zakresie wzmacniania kapitału społecznego było utworzenie Centrum Integracji Społecznej w Sokołach. Celem głównym tego projektu było zwiększenie poziomu aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców gmin obszaru LSR doświadczających wielokrotnego wykluczenia społecznego.

Przedsiębiorczość

Lokalne Grupy Działania powinny wspierać przedsiębiorczość. Tę lokalną, małą, przedsiębiorczość, która stawia dopiero pierwsze kroki w biznesie. Duzi przedsiębiorcy łatwiej mogą pozyskać środki na duże projekty. Małe biznesy w zasadzie nie mają innych szans na szukanie dofinansowania niż poprzez Lokalne Grupy Działania. Działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości prowadzone były z dwóch źródeł finansowania. W ramach PROW ponad połowa budżetu przeznaczona była na wspieranie przedsiębiorczości. Oprócz „standardowych” przedsięwzięć dotyczących podejmowania i rozwijania działalności

gospodarczej z funduszy dostępnych w LGD sfinansowano inkubator przetwórstwa lokalnego. To niekomercyjne przedsięwzięcie przyczyni się do lokalnego rozwoju małej przedsiębiorczości poprzez stworzenie dogodnych warunków współpracy. W ramach RPO utworzenie Centrum Integracji Społecznej w Sokołach skutkowało, między innymi, przeprowadzeniem szkoleń podnoszących kompetencje zawodowe mieszkańców. Wsparto również osoby pozostające bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie.

W kolejnym okresie programowania niezbędne będzie dalsze wspieranie przedsiębiorczości na obszarze LGD. Powinno się ono koncentrować na premiach na podejmowanie działalności gospodarczej, jako narzędzia najlepiej wspierającego rozwój małych przedsiębiorstw.

W kolejnej perspektywie finansowania będzie wspierana agroturystyka. To obszar idealnie nadający się do wsparcia na obszarach wiejskich. Agroturystyka lub zagrody edukacyjne już teraz znajdują duże zainteresowanie mieszkańców. Obecnie na terenie województwa podlaskiego działa 12 zagród edukacyjnych. Sądząc po zainteresowaniu w niedalekiej przyszłości będzie ich dużo więcej.

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Dzięki temu, że przez obszar objęty LSR przepływa rzeka Narew, LGD jest traktowana jako rejon turystyczny. W strategii turystyka była ważna, ale w trakcie jej realizacji projektów dedykowanych turystyce nie było dużo, a te które były, prowadzono niekonsekwentnie. W przyszłej perspektywie finansowania powinno być ich więcej. Wnioskodawcy mogli dostać dodatkowe punkty na działania turystyczne. Część projektów rzeczywiście była skupiona lub zawierała komponent turystyczny i otrzymywała dodatkowe punkty.

Być może rozwiązaniem, które uporządkuje realizację strategii będzie tzw. turystyka wyspecjalizowana. Turystyka, która skoncentruje się wyłącznie na terenach w bezpośredniej bliskości Narwi. Wynika to z faktu, iż nie cały obszar funkcjonowania Lokalnej Grupy działania jest obszarem atrakcyjnym turystycznie, bo duża część obszaru LSR to obszary ściśle rolnicze.

LGD z własnych środków, przeznaczonych na funkcjonowanie, wydawało mapy, przewodniki, mapy interaktywne. Stowarzyszenie jeżdżąc na targi, konferencje promowało region. Wspierało również produkt lokalny. W przyszłości ma powstać marka lokalna.

Wspieranie dziedzictwa kulturowego odbywało się poprzez organizowanie imprez inicjujących, szkoleń, kursów, warsztatów i targów. Opracowano również wiele publikacji, ulotek i broszur, które pełniły również funkcje promocji obszaru. Pośrednio pomoc w rozwoju aktywności społecznej w zakresie dziedzictwa kulturowego odbywała się poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną i kulturalną.

Grupy defaworyzowane

Wsparcie grup defaworyzowanych zakończyło się połowicznym sukcesem. Zdarzały się nadużycia. We wnioskach pojawiały się informacje o osobach z grup defaworyzowanych, choć stan faktyczny był inny.

Działania realizowane w ramach EFS ukierunkowane na poprawę sytuacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zakończyły się pełnym sukcesem. Utworzenie Centrum Integracji Społecznej w Sokołach pozwoliło na udzielenie wsparcia osobom potrzebującym z obszaru LSR. Osiągnięto wszystkie wskaźniki, a działania cieszyły się zainteresowaniem mieszkańców. Podobny skutek miały projekty skierowane do szkół, gdzie wsparcie rozwojowe dotyczyło zarówno dzieci jak i nauczycieli szkolnych i przedszkolnych.

Wpływ realizacji LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego odpowiadał skali finansowej możliwej do zaangażowania na obszarze. Działania przyniosły spodziewane efekty, a mieszkańcy nabyli nowe kompetencje zarówno społeczne jak i zawodowe. Znaczący wpływ na ograniczenie ubóstwa miały projekty wspierające przedsiębiorczość. Zaangażowanie LGD wpisało się w makroekonomiczne zmiany społeczne i gospodarcze, przez co trudno precyzyjnie oszacować jak wielki udział w poprawie sytuacji mieszkańców wynika wyłącznie z działań LGD.

Innowacyjność

Projekty otrzymywały dodatkowe punkty za innowacyjność. LGD wprowadziło stopniowość punktacji. Początkowo można było otrzymać trzy rodzaje punktów. Najmniej za innowacyjność w skali gminy. Następnie innowacyjność w skali obszaru LSR. Najwięcej punktów wnioskodawca mógł utrzymać jeśli projekt był innowacyjny w skali województwa.

Kilka projektów otrzymało punkty za innowacyjność w skali województwa, np. inkubator kuchenny. Później kryterium punktów za innowacyjność na obszarze województwa zostało wycofane.

Wnioskodawcy często starali się uatrakcyjnić swoje oferty i otrzymywali punkty za innowacyjność w skali gminy. Jest to ważne, bo wnioskodawcy starają się przygotowywać coraz lepsze, bardziej atrakcyjne projekty.

Jakość innowacji wypracowanych w ramach projektów wspieranych przez LGD odpowiada skali zaangażowania finansowego. Trudno mówić tu o innowacjach wymagających ochrony patentowej, a lokalność zastosowanych rozwiązań nie sprzyja tworzeniu ich kategoryzacji i opracowywaniu typologii.

Projekty współpracy

Projekty współpracy to dobre narzędzie. Najbardziej wartościowe jest to, że można zobaczyć to, co się sprawdza u innych. Dzięki projektom współpracy wszyscy poszerzają swoje

horyzonty. Najbardziej nieocenione są bezpośrednie kontakty. Po prostu łatwiej się pracuje i rozwiązuje problemy – czasami wystarczy zadzwonić.

Dla LGD nie było problemem samodzielne finansowanie projektu współpracy i następnie składanie wniosku o refundację.

Inne organizacje nie tylko LGD mogłyby również uczestniczyć w projektach współpracy. Poszerzenie katalogu instytucji byłoby korzystne. Ostatecznie to LGD decyduje z kim chce w danym projekcie współpracować.

Ocena funkcjonowania LGD

LGD na co dzień współpracuje z trzema sektorami, samorządowym, społecznym oraz sektorem przedsiębiorstw. W opinii LGD z organizacjami społecznymi współpracuje się bardziej partnersko. Urzędy gminne w deklaracjach są chętne do współpracy, później początkowy entuzjazm jest już mniej żywiołowy. Stowarzyszenie z przedsiębiorcami współpracuje wyłącznie w czasie wnioskowania i realizacji umowy. Zdarzały się sytuacje, że LGD zwracało się o pomoc do przedsiębiorcy w związku z prowadzonym projektem i taka pomoc zawsze została udzielona. Przedsiębiorcy sami nie są aktywni, nie inicjują samodzielnie żadnych działań.

Stowarzyszenie częściej jest uczestnikiem różnego rodzaju imprez, niż ich organizatorem. LGD bardzo często przypomina o sobie organizatorom imprez by być zaproszonym i skorzystać z okazji do prowadzenia działań animacyjnych i promocyjnych. Zdarza się, że organizatorzy sami z siebie nie informują o zbliżającej się imprezie. Przed laty urzędy gminne informowały z wyprzedzeniem o kalendarzu imprez, ale obecnie brakuje takiej informacji. Okres pandemii zdecydowanie negatywnie odbił się na organizacji imprez i o ich wczesnym informowaniu.

Znaczącym problemem jest poziom biurokracji zmniejszający możliwości aktywnego wspierania społeczności lokalnej. Zaangażowanie pracowników w dokumentację związaną z naborami sprawia, że trudno znaleźć odpowiednią ilość czasu na bardziej merytoryczne przedsięwzięcia. Z pewnością pracę ułatwiłyby jednolite procedury stosowane w różnych funduszach lub bardziej zintegrowany system zarządzania i komunikacji Urzędu Marszałkowskiego z LGD.

Ocena procesu wdrażania

Beneficjenci mają problemy z wypełnieniem wniosków. Szczególnie wnioski RPO (EFS, EFRR). Wnioskodawca składa niemal identyczny wniosek w przypadku projektów w kwocie 50 tys. złotych oraz 50 mln złotych. Taki zakres dokumentacji jest dla mniejszych wnioskodawców zabójczy. Dodatkowo niepotrzebnie wymagane są dokumenty na wczesnym etapie

rozpatrywania wniosku. Większa liczba dokumentów powinna być wymagana przed podpisaniem umowy, a nie na początkowym etapie oceny wniosku.

Generalnie kryteria stosowane w naborach pomagają wybrać najlepsze wnioski. Praktyka wskazuje, że wraz z kolejnymi naborami widać mankamenty i co można poprawić. LGD w ostatnim czasie zmieniło kryterium czasu zameldowania na obszarze LSR. Praktyka wskazuje, że w czasie trwania naborów znajdują się tacy wnioskodawcy, którzy zameldowali się w regionie wyłącznie na potrzeby naboru wniosków. Unikając takich sytuacji, wydłużono minimalny czas zameldowania konieczny do złożenia wniosku.

Stowarzyszenie zakłada ciągłą ewaluację kryteriów oceny zgodnie z pojawiającymi się okolicznościami.

System wskaźników jest odpowiedni i pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach. Początkowo istniał problem z informacją zwrotną o postępach weryfikacji i podpisywania umów po stronie UM, ale został on rozwiązany i obecnie funkcjonuje na akceptowalnym poziomie. Wskaźniki (i odpowiadające im przedsięwzięcia) mogą być korygowane i zmieniane, jeśli stoi za tym interes społeczny i potrzeby mieszkańców. Bardzo pozytywnie wpływa to na elastyczność strategii jako takiej.

Wartość dodana podejścia LEADER

Generalnie fakt istnienia LGD powoduje że organizacje w regionie spotykają się i rozmawiają. Bez LGD byłoby mniej szans na spotkanie. Dzięki Stowarzyszeniu N.A.R.E.W. powstało nowe forum, nowa płaszczyzna do rozmowy między organizacjami. Nie oznacza to oczywiście, że bez Lokalnej Grupy Działania współpraca między organizacjami byłaby dużo gorsza. Jest to jednak kolejna okazja do spotkania, wymiany opinii, uzgodnień, itd.

To co powstało dzięki naborom wniosków (projekty infrastrukturalne) jest wykorzystywane przez społeczność lokalną. To co zostało zrobione odpowiadało i odpowiada na potrzeby mieszkańców.

Wszystkie projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i przyczyniają się do jego wzmocnienia. Rzetelnie przeprowadzona diagnoza przy tworzeniu strategii oraz bieżące zbieranie informacji o potrzebach społecznych powoduje, że LGD może skupić się jedynie na najsilniej oczekiwanych przedsięwzięciach.

Wszystkie zakończone operacje są promowane. Informacje znajdują się na stronie www LGD, na stronach internetowych samorządów i organizacji, które biorą udział oraz przedsiębiorców. Stowarzyszenie pracuje także nad filmem promocyjnym pokazującym zrealizowane projekty.

Dodatkowe pytania badawcze:

Projekty EFS i EFRR są z natury projektami komplementarnymi, czyli charakteryzują się elementami kontynuacyjnymi lub odnoszą się do siebie. W przypadku innych operacji to zasada komplementarności raczej nie występuje. Przewidywalnie brakuje większej współpracy, koordynacji i porozumienia między gminami. Działania LGD nie są traktowane jako działania, które łączą obszary kilku gmin. Gminy pracują częściej na rzecz swojego obszaru.

Sieć Lokalnych Grup Działania to bardzo ważna i potrzebna inicjatywa. LGD-y pomagają sobie, informują się, wspierają. Relacje między stowarzyszeniami są profesjonalnie merytorycznie, a w związku z wieloletnią już współpracą również osobiste i prywatne.

7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Lokalna Grupa Działania to partnerstwo 3 sektorów. Najsilniejszą pozycję mają oczywiście samorządy. Tworzą stabilną strukturę, mają do dyspozycji dobrze zorganizowane urzędy i wykwalifikowanych pracowników. Samorządy korzystają z dostępnych w LGD funduszy ale traktują Stowarzyszenie jako kolejną platformę współpracy. Organizacje pozarządowe stale komunikują się z LGD ale ograniczone możliwości pozyskiwania funduszy, którymi dysponuje LGD sprawiają, że współpraca nie jest na takim poziomie jak satysfakcjonowałby LGD. Najmniej skory do współpracy są przedsiębiorcy, którzy skoncentrowani są na pozyskiwaniu funduszy. LGD powinno skoncentrować się na aktywizacji i zaangażowaniu organizacji pozarządowych w funkcjonowanie Partnerstwa, przede wszystkim poprzez zaplanowanie działań skierowanych wyłącznie do tej grupy.

Rada LGD N.A.R.E.W. jest bardzo zapracowanym organem. Liczba posiedzeń Rady wskazuje na zaangażowanie i ciężką pracę członków. Nawet licząc na wsparcie pracowników biura ilość dokumentacji naboru jest mocno obciążająca. Dodatkowo członkowie Rady pełnią ważną rolę społeczną. Są przedstawicielami poszczególnych gmin, ale również przedstawicielami LGD w swoich gminach. Planując działania animacyjne LGD zwykle polega na członkach Rady i liczy na ich wsparcie. Rekomendacją dla LGD powinna być szczególna dbałość o jakość kryteriów wyboru operacji jako najważniejszego narzędzia Rady ale również oferowanie członkom Rady szkoleń z rozwoju osobistego i społecznego.

Centrum aktywności LGD stanowi biuro Stowarzyszenia. Mimo, że nie jest organem stowarzyszenia to zajmuje się właściwie wszystkimi aspektami funkcjonowania partnerstwa. Organizuje Walne Zebrania Członków, wspomaga Radę w ocenie i wyborze operacji, przygotowuje dane do podejmowania decyzji przez Zarząd. Przede wszystkim ogłasza, organizuje i przeprowadza nabory wniosków. Dbą o jakość wniosków poprzez szkolenia i doradztwo, komunikuje się z wnioskodawcami i członkami partnerstwa. Wszystko to łączy się z bardzo wysoką oceną pracowników dokonywaną zarówno ze strony członków LGD jak i wnioskodawców. Doceniono kompetencje merytoryczne jak i podejście do klientów. Pozytywne opinie wyrażano zarówno w ankietach jak i wywiadach prowadzonych z beneficjentami. Dla utrzymania wysokiej jakości działań oraz dobrych opinii o LGD niezbędne jest docenianie wkładu w ten proces pracowników biura zarówno w wymiarze moralnym jak i finansowym.

Budowanie kapitału społecznego to proces wielowymiarowy. Duża skala działań finansowanych z EFS ukierunkowana była do specyficznej grupy docelowej. Z jednej strony pozwoliło to na poprawę społecznego i materialnego funkcjonowania tych osób, ale wpisywało się w podniesienie poziomu kapitału społecznego obszaru LSR. W ten sam cel wpisują się również działania na rzecz przedsiębiorców, a także w pośredni sposób wspieranie

budowy i rozbudowy infrastruktury. Niemniej najważniejszym sposobem budowania kapitału społecznego jest aktywizowanie lokalnych liderów oraz wspieranie organizacji pozarządowych. Z kolei najlepszą formą wsparcia NGO, dostępną w ramach funduszy, którymi dysponuje LGD są granty z PROW. Mimo niedoskonałości tego narzędzia pozwala ono na wspieranie organizacji pozarządowych na każdym etapie procesu grantowego i budowanie trwałych relacji z LGD. Rekomendacją na kolejny okres programowania jest zaplanowanie grantów skierowanych do organizacji pozarządowych działających na obszarze LGD.

Rozwój przedsiębiorczości to zadanie, które LGD zaplanowała w kilku wymiarach. Po pierwsze to działania na rzecz podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Przedsięwzięcia te zawsze cieszyły się zainteresowaniem mieszkańców, chociaż wydaje się, że w ostatnich naborach kwota premii przestała być tak atrakcyjna jak w latach poprzednich, co wynika z obecnej sytuacji ekonomicznej kraju. Dodatkowym działaniem było dofinansowanie do zakładania działalności gospodarczej w ramach EFS. Trzecim wymiarem było utworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego. To wszystko wskazuje na duże zaangażowanie Stowarzyszenia w rozwój gospodarczy regionu. Wydaje się to być idealną okazją do społecznej aktywizacji i zaangażowania przedsiębiorców w inne działania LGD, szczególnie w zakresie społecznym i kulturalnym.

Ewaluacja końcowa wymagała od wszystkich członków Stowarzyszenia wyjątkowej pracy. Krótki czas realizacji badań sprzyjał kumulowaniu działań. Niemniej wsparcie i zaangażowanie władz LGD, pracowników i członków LGD zapewniło sukces realizacji wszystkich założonych działań. Na koniec należy jeszcze raz podziękować wszystkim, którzy wnieśli wkład w powstanie tego opracowania, czy to poprzez przygotowanie dokumentów, zestawień, uczestnictwo w wywiadach grupowych i indywidualnych, czy też poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

8. Spis tabel i wykresów

Wykresy

Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin	13
Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?	24
Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”? ...	24
Wykres 4. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:	25
Wykres 5. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:	26
Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?.....	27
Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?	27
Wykres 8. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	28
Wykres 9. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?.....	28
Wykres 10. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?.....	29
Wykres 11. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?	29
Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?	30
Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa: 31	
Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD	31
Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD.....	32
Wykres 16. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach: 32	
Wykres 17. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?.....	33
Wykres 18. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?	34

Wykres 19. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? 34	
Wykres 20. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?	35
Wykres 21. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z potrzebą?	35
Wykres 22. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?	36
Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?	36
Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?	37
Wykres 25. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania N.A.R.E.W.?	39
Wykres 26. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?	39
Wykres 27. Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r (PROW w EURO).....	45
Wykres 28. Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r (RPO w PLN).	46

Tabele

Tabela 1. Liczba ludności	15
Tabela 2. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	16
Tabela 3. Wskaźnik obciążenia demograficznego (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem).....	16
Tabela 4. Bezrobotni zarejestrowani ogółem.....	17
Tabela 5. Pracujący w gminach ogółem	17
Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej ogółem	18
Tabela 7. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego	19
Tabela 8. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej (w procentach)	19
Tabela 9. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	20

Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	21
Tabela 11. Obszary prawnie chronione (w hektarach).....	21
Tabela 12. Pomniki przyrody	22
Tabela 13. Szkoły podstawowe	22
Tabela 14. Uczniowie szkół podstawowych	23
Tabela 15. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.	41
Tabela 16. Cele ogólne LSR.....	48

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Narzędzia badawcze

9.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:

1. Jak wnioskodawca dowiedział się o konkursie, skąd pochodzi wiedza o LGD i jak jest ona znacząca;
2. Pomysł na projekt - skąd pochodził, czy ktoś pomagał w konceptualizacji, czy wynajmowano firmę lub osobę do pomocy w opracowaniu wniosku;
3. Zakres pomocy ze strony LGD, doświadczenia związane z doradztwem;
4. Znajomość wniosku i procedury, trudności z wypełnianiem wniosku;
5. Ocena wniosku w LGD, doświadczenia i opinie o kryteriach oraz ocenie przez Radę LGD;
6. Proces administracyjny po dokonaniu wyboru operacji do dofinansowania;
7. Ogólna ocena kontaktów z LGD w czasie opracowania wniosku, oceny i wyboru oraz realizacji
8. Podejście kontrfaktyczne: czy jeszcze raz spróbowałby wnioskować do LGD;
9. Podejście kontrfaktyczne: czy zrealizował pomysł mimo braku dofinansowania (dla osób, które nie uzyskały dofinansowania)
10. Podsumowanie i ogólne opinie o trudnościach i dobrych stronach procesu.

9.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:

1. Czy w Pana/Pani gminie ludzie są aktywni. Czy jest dużo organizacji pozarządowych?
 - a. Czy działania LGD w jakiś sposób wpływają na rozwój aktywności społecznej mieszkańców (kapitału społecznego)?
2. Czy ludzie są w tej gminie przedsiębiorczy. Czy dla rozwoju obszaru lepsze są środki na podejmowanie czy na rozwój działalności gospodarczej?
3. A jak już rozmawiamy o ludziach, którzy tu mieszkają. W jakiej grupie należałoby szukać ludzi, którzy sobie nagorzej radzą. Takich którzy wymagają najpilniejszej pomocy? (młodzież, seniorzy, niepełnosprawni)
4. Jeśli chodzi o kulturę i turystykę. Czy działania LGD jakoś wpłynęły na rozwój obszaru w tej dziedzinie?
5. Przejdźmy teraz do tego jak działa LGD. Jak wygląda komunikacja i współpraca pomiędzy gminami a LGD.
6. Czy ta współpraca pozwala działać efektywnie? Jak duży wpływ na to co robi i jak działa LGD mają władze gmin partnerskich?
7. Czy LGD dobrze widać w gminach. Czy pojawia się na dożynkach, organizuje konkursy, wyjazdy. Czy mieszkańcy wiedzą, że taka organizacja działa tu na obszarze.
8. W czym należałoby szukać największej zalety istnienia LGD?
9. Czy jest coś co można by poprawić w działaniach LGD?

9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD

Ocena funkcjonowania LGD

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 opracowanej wspólnie z mieszkańcami naszego regionu. Strategia ta realizowana jest przez szereg przedsięwzięć, których zadaniem jest rozwiązywanie potrzeb mieszkańców.

W ramach podsumowań wdrażania programu oraz wypełniając zapisy zawarte w Strategii przygotowaliśmy ankietę. Zarówno podczas tworzenia dokumentu jak i teraz Państwa zdanie jest dla nas niezmiernie istotne.

Wszystkie dane pozyskane w ramach tej ankiety będą traktowane poufnie, a analizy dotyczyć będą jedynie uogólnionych opinii.

Prezes LGD

1. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Bardzo dobrze
2. Raczej dobrze
3. I dobrze i źle
4. Raczej źle
5. Bardzo źle
6. Trudno powiedzieć

2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Godziny pracy biura LGD są dogodne dla klientów				
2.	Strona internetowa zawiera aktualne informacje				
3.	Odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD				
4.	Łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD				

3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy				
2.	Pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki				
3.	Pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad				
4.	Pracownicy są mili i uprzejmi				

4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Raczej dobrze	I dobrze i źle	Raczej źle	Bardzo źle	Trudno powiedzieć

1.	prorowadzenie doradztwa						
2.	organizacja naborów wniosków						
3.	pozyskiwanie dodatkowych funduszy zewnętrznych						
4.	informowanie członków LGD o funkcjonowaniu LGD						
5.	prorowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców						
6.	współpraca z innymi LGD						

5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 najważniejsze kanały pozyskiwania informacji**

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Bezpośrednie kontakty z Władzami LGD
2. Bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura
3. Walne zebranie członków
4. Oficjalna strona internetowa LGD
5. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w miejscowościach na terenie LGD
6. Portale społecznościowe
7. Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów (warsztaty, imprezy)
8. Informacja bezpośrednia w siedzibie (biurze) LGD
9. Inne sposoby. Jakież?

6. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Ankieta papierowa

2. Ankieta elektroniczna
3. Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD
4. Kontakt mailowy
5. Kontakt telefoniczny
6. Kontakt poprzez portal społecznościowy (np. czat z pracownikiem LGD)
7. Panel dyskusyjny po zakończeniu szkoleń i spotkań (możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag)
8. Inny, jaki?

7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? **Proszę wskazać nie więcej niż 3 najważniejsze źródła.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Z własnego doświadczenia
2. Z rozmów z mieszkańcami
3. Z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.
4. Z mediów (lokalna prasa, telewizja, radio)
5. Z Internetu (portale, wortale, fora dyskusyjne)
6. Z badań społecznych i analiz gospodarczych
7. Z innych źródeł (jakich?)

8. Czy nabory wniosków ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców
2. W większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców
3. Często mijały się z potrzebami mieszkańców
4. Prawie w ogóle nie odpowiadały na potrzeby mieszkańców
5. Trudno powiedzieć

9. Jakie są najważniejsze problemy społeczne mieszkańców regionu (Pana/Pani gminy)? Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

--

10. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych?

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Indywidualnie	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie dotyczy
1.	Związane z potrzebą zakładania i rozwijania działalności gospodarczej						
2.	Związane z potrzebą rewitalizacji obiektów na rzecz funkcji społecznych, gospodarczych i edukacyjnych						
3.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej (np. świetlice wiejskie, place zabaw dla dzieci)						
4.	Związane z potrzebą zwiększenia wiedzy społeczności lokalnej w zakresie aspektów przyrodniczych (szkolenia, publikacje, konferencje, wyjazdy studyjne)						
5.	Związane z potrzebą rozwoju aktywności społecznej mieszkańców (np. warsztaty, spotkania, pikniki, szkolenia)						
6.	Związane z potrzebą zachowania dziedzictwa kulturowo-historycznego						
7.	Związane z potrzebą promocji obszaru objętego LSR, w tym usług i produktów lokalnych						
8.	Związane z potrzebą wyrównywania szans grup defaworyzowanych społecznościach lokalnych oraz						

	lokalnym rynku pracy (np. warsztaty, spotkania, szkolenia, doradztwo)						
9.	Związane z potrzebą rozwoju kwalifikacji/kompetencji mieszkańców, w tym dzieci (szkolenia, zajęcia pozalekcyjne w szkołach/przedszkolach, wyposażenie placówek edukacyjnych w materiały edukacyjne, w tym TiK)						

11. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

12. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak, inne projekty byłyby bardziej efektywne
2. Zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty
3. Nie, inne projekty byłyby mniej efektywne
4. Trudno powiedzieć

13. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. LGD powinna ograniczyć się do założeń Lokalnej Strategii Rozwoju

2. LGD powinna podejmować również wyzwania wykraczające poza LSR
3. Trudno powiedzieć

14. Co jeszcze mogła by zrobić LGD, aby skuteczniej rozwiązywać problemy społeczne?

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę o podanie kilku informacji o sobie, wyłącznie w celach statystycznych

15. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Łapy
2. Choroszcz
3. Tykocin
4. Suraż
5. Wyszki
6. Poświętne
7. Turośń Kościelna
8. Sokoły
9. Kobylin Borzomy
10. Zawady
11. Krypno

16. Płeć

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta

2. Mężczyzna

17. Do jakiej kategorii wiekowej może się Pan(i) zaliczyć?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. od 18 do 25 lat
3. od 26 do 35 lat
4. od 36 do 50 lat
5. więcej niż 50 lat

18. Jestem:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Rolnikiem
2. Członkiem organizacji społecznej (stowarzyszenie, fundacja, KGW lub OSP)
3. Przedsiębiorcą
4. Reprezentantem podmiotu z sektora publicznego (gmina, dom kultury)
5. Żadne z powyższych

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD

Poziom satysfakcji mieszkańców obszaru LSR

Zapraszamy Państwa – mieszkańców naszego regionu do wyrażenia opinii na temat warunków życia w naszej gminie. Ankieta jest anonimowa a jej wyniki posłużą wyłącznie temu, aby dostosować Lokalną Strategię Rozwoju do potrzeb mieszkańców i regionu.

1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

3. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Źle	Bardzo źle	Nie mam zdania
1.	Atrakcyjności turystycznej						
2.	Promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki						

3.	Infrastruktury i oferty kulturalnej						
4.	Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej						
5.	Infrastruktury drogowej						
6.	Zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów						
7.	Tożsamości mieszkańców z regionem						
8.	Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych						
9.	Działań na rzecz bezrobotnych						
10.	Działań na rzecz osób przed 34 rokiem życia						
11.	Działań na rzecz osób po 50 roku życia						
12.	Działań na rzecz kobiet						
13.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem						
14.	Sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy						

4. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	nie wiem
1.	Uczestniczę w wydarzeniach organizowanych w gminie (kulturalnych, rekreacyjno-sportowych, obchodach świąt etc.)					
2.	Biorę udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń (sam(a) albo w ramach grupy, do której należę)					

3.	Należę do stowarzyszenia/organizacji pozarządowej (stowarzyszenie, fundacja)					
4.	Należę do nieformalnej grupy społecznej (koła gospodyń etc.)					
5.	Mam możliwości, by wypowiadać się na temat ważnych zagadnień (dotyczących gminy i mojej miejscowości)					
6.	Jestem członkiem rady/komitetu (np. w szkole, klubie sportowym, przedsiębiorstwie)					
7.	Znam najważniejsze fakty historyczne dotyczące mojej miejscowości/gminy					
8.	Potrafię wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy					
9.	Na terenie mojej gminy mogę rozwijać się zawodowo					
10.	W mojej gminie powstaje wiele firm					
11.	W mojej gminie chętnie inwestują przedsiębiorcy					
12.	Na terenie mojej gminy są sprzyjające warunki dla turystów i osób przyjezdnych					

5. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

6. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. tak
2. nie

7. Jakie są powody?

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Trudny dostęp do edukacji
2. Trudny dostęp do instytucji kultury
3. Utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi
4. Brak perspektyw zawodowych
5. Powody osobiste/ rodzinne
6. Inne (jakie?)

8. Czy w Pana/i gminie, począwszy od 2016 r. realizowano projekty ze środków unijnych?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Nie

9. Ile projektów zrealizowano?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Od 1 do 5
2. Od 6 do 10
3. Więcej niż 10
4. Nie wiem/trudno powiedzieć

10. Czy projekty te poprawiły warunki życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak

2. Raczej tak
3. Trudno powiedzieć
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

11. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

12. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Ani tak, ani nie
3. Nie

13. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć

4. Nie

14. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Trudno powiedzieć
3. Nie

15. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (Prosimy o zaznaczenie „x” trzech najważniejszych)

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki
2. Infrastruktura i oferta kulturalna
3. Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna
4. Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)
5. Infrastruktura drogowa
6. Aktywność społeczna mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne)
7. Działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem
8. Działania wynikające z inicjatywy mieszkańców
9. Warunki życia osób niepełnosprawnych
10. Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych
11. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem
12. Działania na rzecz osób do 25 roku życia
13. Działania na rzecz seniorów
14. Działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu

16. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie N.A.R.E.W.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak znam, słyszałam/em
2. Nie znam, nie słyszałam/em

17. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. od znajomych, sąsiadów
2. w instytucji (urząd, szkoła)
3. z lokalnej prasy
4. widziałem/am działania LGD
5. uczestniczyłem/am w działaniach LGD/ brałem/am udział w projekcie

18. Status na rynku pracy:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Osoba (fizyczna, prawna lub inna) prowadząca działalność gospodarczą
2. Zatrudniony/a w rolnictwie
3. Zatrudniony/a poza rolnictwem
4. Uczący się/studiujący
5. Osoba bezrobotna
6. Inny typ, jaki?

19. Płeć:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

20. Niepełnosprawność:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Osoba niepełnosprawna, posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności
2. Osoba pełnosprawna

21. Wykształcenie:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. podstawowe
2. zasadnicze zawodowe
3. średnie
4. policealne
5. licencjat, inżynier
6. wyższe magisterskie
7. inne

22. Wielkość gospodarstwa rolnego:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. nie posiadam gospodarstwa rolnego
2. do 5 ha
3. 6-10 ha
4. 11-20 ha
5. 21-50 ha
6. >50 ha

23. Wiek

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat

2. 18 do 25 lat
3. 26-35 lat
4. 36-50 lat
5. więcej niż 50 lat

24. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Łapy
2. Choroszcz
3. Tykocin
4. Suraż
5. Wyszki
6. Poświętne
7. Turośń Kościelna
8. Sokoły
9. Kobylin Borzomy
10. Zawady
11. Krypno
12. Inna gmina

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

1. Wprowadzenie
 - a. Przedstawienie moderatora, opisanie celu badania, anonimowości uzyskanych odpowiedzi, konieczność nagrywania wywiadu z uwagi na późniejszą analizę wyników
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
 - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
6. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - a. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
7. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwala na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jak jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Zakończenie spotkania

Czas trwania 120 minut